Behoort bij besluit van de raad van de gemeente Moerdijk d.d. 19/11/2025

mij bekend,
de raadsgriffier,

MOERDIJK

Aan de leden van de gemeenteraad

Geachte leden,
Ten behoeve van besluitvorming over Powerport is door de samenwerkende overheden van rijk, provincie en gemeente in de maanden september en oktober 2025 een participatieproces doorlopen langs drie sporen:

- Inwoners en leefbaarheid;
- Agrarisch landschap;
- Industrie en haven.

Dit heeft geleid tot formulering van 'randvoorwaarden en condities en onderliggende visies.
In onderstaande set wordt deze input integraal gedeeld, opdat de gemeenteraad deze kan betrekken bij komende beeld- en besluitvorming.

Zevenbergen, 4 november 2025.

DEFINITIEF Randvoorwaardes & Condities Kern Moerdijk

Zo lang er mensen in het dorp Moerdijk wonen, mag de leefbaarheid op geen enkel punt verder verslechteren. De Kamerbrief bij het BOL besluit over Powerport (12 juni 2025) leest: *"Rijk en regio besluiten daarom om […] de brede welvaart en leefbaarheid in de regio te versterken."*

Wij mogen er zijn. We hebben hier alles wat we nodig hebben en zijn gelukkig. We willen hier nog zo lang blijven wonen als dit op een leefbare manier kan. Toon daarom initiatief en commitment vanaf het moment van besluiten, en besef dat dit voor mensen in het dorp niet afhangt van de gekozen zoekrichting. Erken dat er nu, tijdens een transitiefase en in de toekomst in het dorp en de omgeving geïnvesteerd moet worden om de leefbaarheid op peil te krijgen en te houden. Onze stelregel is: ***eerst geven, dan nemen.***

Procesvoorwaarden (o.a. behoud collectieve en individuele regie)

1. Werken vanuit vertrouwen. Uitgangspunt is een open en gelijkwaardige samenwerking tussen inwoners, gemeente en partners, waarbij wantrouwen en controle plaatsmaken voor transparantie en wederzijds respect.

2. Eerst investeren in geven en dan pas in nemen. Dat betekent dat groenbuffers, compensatieprojecten en investeringen in leefbaarheid en voorzieningen als eerste stap komen, voordat er ontwikkelingen plaats vinden die leefbaarheid bedreigen of op een negatieve manier kunnen beïnvloeden.

3. Neem – ongeacht de gekozen zoekrichting – de leefbaarheidsvisie van het dorp Moerdijk uit 2024 als leidend document als ondergrens voor investeringen in leefbaarheid in het dorp.

4. Bij fundamentele keuzes hoort ook een transparante tijdslijn. Geef op korte termijn duidelijkheid over zoekrichting en demarcatie, maar vervolgens individuele vrijheid in tijd om zelf regie te behouden op een keuze. Bied tot 2050 woonrecht, omdat dit de reeds vastgestelde horizon is van Powerport.

5. Stel een boeteclausule in voor overheden, ontwikkelaars en ondernemers als projecten of leefbaarheidsinvesteringen vertragen of niet worden nageleefd. Laat deze ingaan vanaf het besluit over de zoekrichting en onderzoek onder welke voorwaarden en per wanneer deze ook voor lopende projecten kan worden ingesteld.

6. Wij willen geen negatieve maatregelen voor elkaar uitruilen. Dat betekent bijvoorbeeld dat we geen toename van geluidhinder accepteren als het zicht op de industrie wordt verminderd. Elke negatieve maatregel dient individueel te worden gecompenseerd, gemitigeerd of weggenomen.

7. Als het besluit in december onverhoopt wordt uitgesteld, dan mag dit uitstel maximaal 6 maanden zijn. En ná een besluit moet er binnen een termijn van 12 maanden duidelijkheid zijn over (maatwerk)regelingen waarmee mensen zelfregie houden op hun eigen toekomst.

8. Geef het dorp bij meerderheid een bepalende stem over wanneer de ondergrens van leefbaarheid is bereikt. Hiermee houdt het dorp collectieve regie op haar toekomst. Laat deze stem daarna pas formeel (bestuurlijk) bekrachtigen, met onder andere een concrete vertrekregeling als gevolg, waarin maatwerk leidend is. Investeren in leefbaarheid is voorwaardelijk tot en met de laatste dag dat er mensen in het dorp wonen.

9. Leefbaarheid in de huidige én transitiefase moet geloofwaardig zijn. Dat betekent een geloofwaardige rode lijn, én het merk- en zichtbaar in tempoversnelling brengen van

lopende projecten; doorpakken op aangewezen huizenbouwlocaties, regie pakken op projectontwikkelaars die vertragen vanwege onzekere toekomst en slagkracht tonen op langlopende dossiers als haven, sluipverkeer, en het fietspad naar Zevenbergen. De korte termijn mag niet worden gebagatelliseerd.

10. Wij willen ook na een besluit structurele procesondersteuning, want de hoeveelheid en complexiteit aan projecten en procedures maakt het onrealistisch om als inwoners overzicht of regie te houden. We willen zoveel mogelijk één centraal loket, centrale informatieavonden en gecombineerde procedures, waarin menselijkheid in het contact (bijvoorbeeld inloopspreekuren in het dorp) en duidelijkheid centraal staan. Bied naast inhoudelijke vragen proactief ruimte voor inwoners met stress of psychische klachten.

11. We willen niet gegijzeld worden door de plannen en collectieve regie behouden over onze eigen toekomst. Start de dag na een besluit actief met het uitwerken van regelingen in een werkgroep samen met dorpsbewoners om maatwerk te kunnen garanderen.

12. We verwachten van de gemeente naast duidelijkheid ook proactiviteit, continuïteit (ten minste ambtelijk) en slagkracht. Het wettelijk of juridisch minimum doen is niet langer voldoende. Ontvlecht het gemengde gemeente belang in het havenbedrijf, door de aandelen te verkopen. Voer persoonlijke en transparante gesprekken over planschade en individuele rechten van inwoners.

13. Laat grote industriële partijen (met name Shell) hun steun uitspreken voor onze voorwaarden en leefbaarheidsvisie, net zoals bijvoorbeeld ASML dit in de regio Eindhoven doet op het gebied van de woningmarkt.

14. We willen goed in gesprek blijven. Dat betekent bij alle overleggen een tijdig verstrekte agenda en verslaglegging. Voor bredere bijeenkomsten dient er gewerkt te worden met een gespreksleider. Blijf naast de technische complexiteit oog hebben voor de menselijke kant.

Compensatiemaatregelen & -voorwaarden

15. Investeren in leefbaarheid van het dorp en omgeving is niet afhankelijk van een gekozen zoekrichting. Het is principieel onredelijk dat het dorp Moerdijk de rekening moet betalen voor het nationaal belang, dus het Rijk dient deze handschoen op te pakken en mee te investeren. Deze continue investering is noodzakelijk als ondergrens voor de leefbaarheid.

16. De huidige Moerdijkregeling volstaat niet als enige of passende compensatieregeling. Met een besluit over de zoekrichting moet een nieuwe regeling worden ontworpen die geldt voor kopers/huurders en ondernemers. Financieel dienen mensen iets vergelijkbaars terug te kunnen kopen op een plek naar keuze (maatwerk is leidend). Daarnaast dient er een urgentieregeling voor huurders te komen en begeleiding in dit traject voor wie dit nodig heeft.

17. Geef bewoners bij vertrek de mogelijkheid tot iets gelijkwaardigs terug: beoordeel op kwaliteit (brede welvaart), emotie (gemeenschap, sociale binding, historie) én kosten (waarde). En help daarbij ook met voorrang op de woningmarkt, waarbij inwoners die tussen besluit en vaststellen van een nieuwe regeling al vertrekken, achteraf worden gecompenseerd als een regeling gunstiger uitpakt dan vooraf is ingeschat.

18. Laat inwoners van het dorp meeprofiteren vanwege de negatieve impact van energieprojecten door een (veel) lagere energierekening.

19. De overheid ziet 10 jaar als korte termijn, voor ons is 1-2 jaar lange termijn. Stilstaan is schade. Zorg ervoor dat individuele compensatie, waar dit van toepassing is, geen 10 of 15 jaar duurt, maar snel en helder wordt voldaan, ook voor particuliere grondeigenaren.

Fysieke omgeving

20. Er moet een aaneengesloten groen- en/of waterbuffer komen om industrie en leefomgeving fysiek van elkaar te scheiden. Creëer hier onomkeerbare (meetbare) ruimtelijke kwaliteit als beëindiging en een kwaliteit van 'thuiskomen'.

21. Erken die kwaliteiten ook bestuurlijk door het dorp tot minimaal 2050 te voorzien van een wettelijk beschermde of bijzondere status, die garandeert dat de rode lijn vanaf nu concreet wordt beschermd. Geen duidelijke en geloofwaardige rode lijn betekent voor ons geen toekomst vaste duidelijkheid.

22. Het beoogde toekomstig programma van 700 hectare is niet uitwisselbaar. Dit betekent niet opvullen om het opvullen met reguliere industrie of blokkendozen. Als er minder ruimtevraag nodig blijkt vanuit de nationale energieprojecten, dan moet de ruimtevraag kleiner worden.

23. Start met een nulmeting op gezondheid en zintuiglijke hinder (geur, geluid, licht, fijnstof, trillingen) en neem dit mee in het besluit. Als één van deze aspecten onder druk komt door de ontwikkelingen, moeten er minimaal zoveel maatregelen getroffen worden dat de netto overlast voor dorpsbewoners omlaag gaat.

24. Sluipverkeer door het dorp moet strafbaar worden gesteld, door middel van cameratoezicht, kentekenregistratie of andere succesvolle voorbeelden elders uit het land. Minimaliseer bij de ontwikkelingen de overlast van het bouwverkeer het meest voor dorpsbewoners, in verhouding tot overlast voor doorgaand verkeer over de A16 en A17.

25. Ongeacht de keuze voor een zoekrichting moet de optie bij het dorp voor 380 KV tracé Krimpen/Crayensteijn – Geertruidenberg komen te vervallen. Deze ontwikkeling heeft een dusdanig negatieve impact op de leefbaarheid – ook in de transitiefase – dat dit voor ons richting horizon 2050 geen optie is.

26. Ook zoekrichting Zuid-Oost gaat met ontwikkelingen op Roode Vaart over de rode lijn uit onze leefbaarheidsvisie uit 2024. Bij een keuze voor deze zoekrichting zijn daarom dusdanig grote structurele investeringen in leefbaarheid en kwaliteit nodig dat kunstmatige regelingen om te blijven in de toekomst niet meer nodig zijn. Het moet weer echt fantitisch worden om in Moerdijk te wonen.

Sociale structuur

27. Voorkom dat in verkochte woningen uit regelingen arbeidsmigranten of statushouders komen te wonen waardoor de sociale structuur in het dorp verder uiteenvalt.

28. Ga apart en proactief in gesprek met verenigingen en ondernemers in het dorp over de eerder genoemde transparante tijdlijnen, – ook als deze tussentijds veranderen – zodat die gerichte afwegingen kunnen maken over investeringen, inzet op werving van vrijwilligers en sociale binding.

DEFINITIEF Randvoorwaardes & condities Buitengebied binnen zoekgebied gemeente Moerdijk van Powerport

29. **Er moet een aaneengesloten groenbuffer komen om industrie en leefomgeving fysiek van elkaar te scheiden. Creëer hier onomkeerbare ruimtelijke kwaliteit als beëindiging en een kwaliteit van 'thuiskomen'.** De ontwikkelingen op het LPM baart grote zorgen op dit vlak en geeft weinig vertrouwen. Zorg tijdig voor goede en degelijke groenprojecten dat goed wordt onderhouden. Zorg voor een goede combinatie van snelgroeiende planten en stevigere bomen voor effect op korte én lange termijn. Doe dit niet op agrarische gronden.

30. **Compensatieprojecten en investeringen in leefbaarheid, zoals groenbuffers komen als eerste stap. Eerst investeren in geven en dan in nemen.** Toon initiatief en commitment vanaf het moment van besluiten. Erken dat er nu, tijdens een transitiefase en in de toekomst in de omgeving geïnvesteerd moet worden om de leefbaarheid op peil te krijgen en te houden.

31. **We vragen durf, bestuurlijk lef en duidelijkheid van gemeente, provincie en rijk.** Het dossier sleept zich al 40 jaar voort. Daar moet een einde aan komen. Mensen zijn procedure moe en murw gebeukt. Snelle duidelijkheid -weten waar je aan toe bent- helpt om regie terug te pakken op ieders eigen toekomst. Verplaats je beter in de bewoners; ga langs en ga met elkaar in gesprek. Bewoners hebben eigen wensen; wat zijn de realistische mogelijkheden voor mensen die in het buitengebied wonen voor een vergelijkbaar alternatief?

32. **Het beoogde toekomstig programma van 700 hectare gericht op de energietransitie is niet uitwisselbaar; niet opvullen om het opvullen met reguliere industrie en blokkendozen. Wat elders kan, elders doen.** Als er minder ruimtevraag nodig blijkt vanuit de nationale energieprojecten moet de ruimtevraag kleiner worden. Niet opvullen voor het opvullen (met andere mogelijke risico's van dien), maar ontwikkel vooraf een duidelijke lijn wat er wel en niet komt en tot waar. Als daaruit blijkt dat het beoogd toekomstig programma kleiner wordt, dan moet je de randvoorwaarden en condities herzien.

33. **Er moet op korte termijn gezorgd worden voor duidelijkheid, aanspreekbaarheid en bereikbaarheid binnen één centraal loket. Centrale informatieavonden en gecombineerde procedures.** Er lopen nu zo veel verschillende projecten en procedures dat het onmogelijk is om overzicht en regie te houden. Werk toe naar een totaalvisie en een benaderbare ambassadeur vanuit de overheid met dossierkennis voor inhoudelijke vragen, waarmee je kunt sparren over mogelijkheden en oplossingen.

34. **We verwachten van de gemeente een proactieve houding en dat ze zich opstellen als medestander van bewoners.** Een gemeente die niet doet wat juridisch minimaal moet vanuit de procedures maar die proactief communiceert, bijvoorbeeld over planschade en de rechten die iedereen heeft. Wees transparant in je informatie en neem mensen serieus mee. Wees realistisch over wat er kan, wat er te bieden is en of dit aansluit bij de gewenste tegemoetkoming van de mensen in het buitengebied. Denk mee in (tijdelijk) ondernemerschap en oplossingen.

35. **We willen niet gegijzeld worden door de plannen en regie behouden over onze eigen toekomst. De bewoners en ondernemers van het buitengebied in het zoekgebied willen nu financiële compensatie voor de gedupeerden en niet 15-20 jaar wachten op tegemoetkoming.** Voor de overheid is 10 jaar korte termijn, voor

ons is 1-2 jaar lange termijn. Stilstaan is schade. Start met het bieden van compensatie mét maatwerk in de vorm van een jaarlijks persoonlijk budget. Dat geeft ruimte om zelf de regie te voeren op je eigen toekomst voor ondernemers en bewoners, met elke vorm van ondersteuning. Doe nadeelcompensatie niet na een onherroepelijk besluit, maar op het richtinggevende besluit.

36. **Bij fundamentele keuzes hoort ook een transparante tijdslijn.** De fasering en volgordelijkheid is van groot belang, het maakt een groot verschil of er morgen iets gebeurt of dat de plannen pas over 20 jaar worden uitgevoerd. En planningen mogen wijzigen, maar hou ze zo actueel mogelijk, en communiceer daarover, dan is er houvast en ontstaat er zoveel mogelijk rust.

37. **Behoud ook in de tijdelijke fase het beheer in het gebied op orde.** Ook wanneer het eindbeeld onzeker is, moet er geïnvesteerd worden in verlichting, boomonderhoud, fietspaden, onderhoud van wegen, bermen en openbare ruimte. Deze continue investering is noodzakelijk als ondergrens voor de leefbaarheid.

38. **Investeer in het ontwikkelen van een gebiedscoöperatie met de lokale bewoners en ondernemers die blijven.** Dit is nodig voor het realiseren van kwaliteit in het gebied en de mogelijke inkomstenbron. Betrek boeren en landeigenaren actief bij planvorming, aanleg en beheer van het (buffer)landschap. Door het behouden van een boerenbedrijf in combinatie met natuurbeheer (in de groenbuffers), ontstaat een aanvullende bron van inkomsten.

39. **Geef bewoners bij vertrek de mogelijkheid tot iets gelijkwaardigs, maar liever iets beters, terug: beoordeel op kwaliteit, emotie én kosten.** Mensen maken een bewuste keuze om in het buitengebied te wonen in plaats van in een stad of dorp. Erken die kwaliteiten. We willen erkenning voor de unieke leefomgeving. Dit vraagt om maatwerkoplossingen bij onteigening plekken die gemeenschappen in stand kunnen houden, agrarische ondernemingen op nieuwe locaties en erkenning van de unieke kwaliteit van het buitengebied in tegenstelling tot een stad en dorp. Wees realistisch in wat je kunt bieden en of deze plekken bestaan. Geef garanties vooraf en biedt lokale mensen voorrang bij nieuwbouwprojecten in eigen gemeente. Biedt compensatie voor de onduidelijkheidsperiode en dat er door de huidige situatie geen realistische verkoop van de woning mogelijk is. Maak hier een soort 'Moerdijkregeling voor bewoners buitengebied Moerdijk' van.

40. **Behoud zoveel mogelijk het hoogwaardige polderlandschap en wijs hier een landbouwbeschermingsgebied aan vanwege bodemkwaliteit.** Benut enerzijds de slechte gronden (natte gronden/ 'dik water') voor energie en industrie, zodat zo min mogelijk vruchtbare landbouwgrond verloren gaat. Anderzijds is het belangrijk om de gezondheid van de bodem continue te blijven monitoren en vervuiling vanuit de industrie en (energie)infrastructuur ten alle tijden tegen te gaan. Help agrariërs die weg moeten op een andere locatie ook met de passende vergunning (o.a. voor stikstof). Denk na over mogelijkheden om het weidse uitzicht te beschermen door ook de grond in te gaan met de inpassingen.

41. **Tref maatregelen om de negatieve effecten die horen bij de nieuwe ontwikkelingen te minimaliseren.** Start met een nulmeting in het veld op geluid, licht, fijnstof, trillingen en neem dit mee in het besluit. Zorg voor een veilige situatie met voldoende veiligheidsmaatregelen in het geval van calamiteiten. Minimaliseer overlast bouwverkeer en dring sluipverkeer actief terug. Zorg voor goede (alternatieve) verbindingen voor omwonenden om overlast (door bouw) te verminderen. Heb oog voor

de extra druk op de sociale samenhang en noodzaak voor voorzieningen door toename van arbeidsmigranten.

DEFINTIEF Randvoorwaardes & condities Zevenbergen

42. **Er moet een aaneengesloten groenbuffer komen om industrie en leefomgeving fysiek van elkaar te scheiden. En aanwezige groenbuffers moeten worden versterkt. Creëer hier onomkeerbare ruimtelijke kwaliteit als beëindiging en een kwaliteit van 'thuiskomen'.**
    Bewoners benadrukken het belang van een natuurlijke overgang tussen industrie en leefomgeving. Zij zien graag 'ruige' natuur met wandelmogelijkheden als functionele groenbuffer. Dit type landschap versterkt niet alleen de ecologische waarde, maar creëert ook een herkenbare en rustgevende entree naar het dorp – een plek die voelt als 'thuiskomen'.
    Daarnaast werd door enkele bewoners ook de aanwezige kwaliteiten van het polderlandschap breed gewaardeerd; bewoners vragen om deze te behouden en te versterken. Het open karakter en de zichtlijnen dragen bij aan de identiteit van het gebied en moeten onderdeel zijn van de buffer.

43. **Groenbuffers, compensatieprojecten en investeringen in leefbaarheid komen als eerste stap. Eerst investeren in geven en dan in nemen.**Een integrale aanpak begint volgens bewoners bij het versterken van bestaande natuur en het compenseren van ecologisch verlies. Zij pleiten voor projecten die bijdragen aan biodiversiteit, met ruimte voor weidevogels, reekalven en nieuwe natuurontwikkeling. Deze investeringen in ecologie en leefkwaliteit vormen de noodzakelijke basis voordat verdere industriële uitbreiding plaatsvindt.Ook binnen de kernen zelf moet het groen voelbaar zijn: parken en dorps- of stadstranden kunnen dienen als plekken voor ontspanning en ontmoeting, zodat de buffer niet alleen bescherming biedt, maar ook bijdraagt aan het dagelijks leven.

44. **We vragen durf en bestuurlijk lef met duidelijkheid op korte termijn.**Onderhandel de afzonderlijke initiatieven tot één integraal en begrensd plan dat standhoudt op de lange termijn.

45. **Stel een duidelijke maximale grens voor de ontwikkelingen voor de komende periode tot 2050.**Bewoners vragen om duidelijke ruimtelijke grenzen tussen industrie, wonen en natuur. De bufferzone wordt gezien als fysieke én symbolische grens waarbinnen balans wordt gezocht tussen economische groei en leefkwaliteit. Er moet niet alleen een grens komen aan industriële groei, maar ook een heldere visie op hoe deze grenzen worden bewaakt. Wanneer grenzen eenmaal zijn vastgesteld, moet de overheid consequent blijven in handhaving en communicatie.

46. **Er moet gezorgd worden voor duidelijkheid, aanspreekbaarheid en bereikbaarheid binnen één centraal loket. Centrale informatieavonden en gecombineerde procedures.**

47. **Blijf gedurende het proces en de ontwikkelingen investeren in de omliggende kernen.**Door te investeren in voorzieningen, cultuur, recreatie en sport binnen de kernen blijft het gebied leefbaar en aantrekkelijk. Groencompensatie moet daarnaast niet beperkt blijven tot het buitengebied, maar ook zichtbaar worden in parken binnen dorpen en wijken. Daarnaast benadrukken bewoners het belang van goede ontsluiting en bereikbaarheid, zeker als de industrie uitbreidt.

48. **Maak een totaalplan plan waarbij ook de neveneffecten onderdeel zijn van de opgave.** De buffer moet onderdeel zijn van een integraal toekomstplan waarin ook sociale, economische en ecologische effecten zijn opgenomen. Bewoners vinden dat er te veel nadruk ligt op arbeidsmigratie en te weinig op kenniswerk, gezinnen en ouderen. Een brede benadering versterkt de sociale samenhang en voorkomt dat de buffer slechts een fysieke scheiding wordt.

49. **Behoud zoveel mogelijk het hoogwaardige polderlandschap.** Behoud van landbouwgrond en voedselproductie wordt gezien als essentieel onderdeel van ruimtelijke kwaliteit van het gebied. Daarnaast zit hoogwaardigheid volgens bewoners niet alleen in het landschap, maar ook in de zorg voor lange-termijnkwaliteit.

50. **Tref maatregelen om de negatieve effecten die horen bij de nieuwe ontwikkelingen te minimaliseren.** Ze vragen om nulmetingen, actieve monitoring en aandacht voor gezondheidsrisico's op de lange termijn.

51. **Bij fundamentele keuzes hoort ook een transparante tijdslijn.**

52. **Wat is er nog aanvult door de bewoners buiten de voorgestelde 10 stellingen.**
    Bewoners ervaren spanning tussen economische groei en behoud van zelfstandigheid en leefbaarheid. Zij willen dat er groeiruimte blijft voor de dorpen en dat compensatie eerlijk en zichtbaar wordt ingezet voor leefkwaliteit.
    Investeren in het sociaal domein, in veiligheid, en in jongerenparticipatie wordt gezien als noodzakelijke voorwaarden voor een toekomstbestendig gebied. De buffer moet dus niet alleen bescherming bieden tegen industrie, maar ook ruimte scheppen voor sociale veerkracht en toekomstperspectief.

DEFINITIEF Randvoorwaardes & condities Klundert, Tonnekreek en Noordschans

53. **Er moet een aaneengesloten groenbuffer komen om industrie en leefomgeving fysiek van elkaar te scheiden. En aanwezige groenbuffers moeten worden versterkt. Creëer hier onomkeerbare ruimtelijke kwaliteit als beëindiging en een kwaliteit van 'thuiskomen'.** Bewoners benadrukken dat het zowel over aanvulling en uitbreiding van bestaande groenstroken gaat als het tijdig aanplanten van nieuwe groene buffers rondom geclusterde 'vervuilende' industrie. Deze groene gebieden dienen ook toegankelijk te worden gemaakt met bv fietspaden zodat het wel als recreatiegebied kan worden gebruikt. Belangrijk om hierin langdurige investeringen en beloftes te doen; eerdere ervaringen tonen dat bomen toch weer gekapt worden, wat op dat moment de overlast direct weer invoelbaar maakt in de omgeving.

54. **Groenbuffers, compensatieprojecten en investeringen in leefbaarheid komen als eerste stap. Eerst investeren in geven en dan in nemen.** Bewoners geven aan dat dit al start met een investering in betere bereikbaarheid. Door het vrachtverkeer en de toename van de industrie slibben veel toegangswegen dicht, wat met toename van extra verkeersbewegingen en bouwverkeer alleen maar verder zal toenemen. Door hier op voorhand beter op te anticiperen door het actief aanleggen van nieuwe verkeersverbindingen, ben je te verwachten overlast al voor.
Daarnaast maken verschillende mensen zich zorgen over de impact van uitbreiding van de industrie op de woningwaarde. Dit hoort via een goede ijking van de woningwaarde te worden afgestemd met de inwoners en in geval van aantoonbare waardedaling te worden gecompenseerd.

55. **We vragen durf en bestuurlijk lef met duidelijkheid op korte termijn.** Er wordt aangespoord om ook verder te durven denken, en stelling te nemen door hier een voorbeeldstellende ambitie neer te leggen. Als deze ontwikkeling hier moet komen, zorg dan voor innovatie door een duurzame ontwikkeling van het hele gebied. Maak dit gebied hét voorbeeld van hoe je dit goed en verantwoord kunt doen, met oog voor mens, natuur en omgeving. Want durf en lef is ook het opleggen van scherpe eisen en verwachtingen aan de ontwikkelingen. Het gaat veel verder dan normen: kijk bovenwettelijk hoe dit zich verhoud tot leefbaarheid.

56. **Het beoogde toekomstig programma van 700-hectare is niet uitwisselbaar; niet opvullen om het opvullen met reguliere industrie en blokkendozen.** Dit gaat niet alleen over de nieuwe ruimteclaim, maar ook over de plannen voor het reeds bestaande industrieterrein. Er is nu reeds te weinig groen ter compensatie aanwezig, wat al moet worden aangevuld. Bovendien moet er scherp gekeken worden naar schaarse grond en niet dit zomaar 'misbruiken' voor het maken van onaantrekkelijk landschap. Onderzoek daarin ook mogelijkheden om zaken mogelijk meer te clusteren of ondergronds in te passen, zodat de claim op de ruimte zo beperkt mogelijk wordt. Daarbij is geen ruimte voor toename van zware chemische industrie.

57. **Er moet gezorgd worden voor duidelijkheid, aanspreekbaarheid en bereikbaarheid binnen één centraal loket. Centrale informatieavonden en gecombineerde procedures.** Bewoners willen nu en later op de hoogte gehouden worden, en betrokken in ontwikkelingen die direct aan of door hun gebied plaatsvinden. Tevens verwachten ze tijdige terugkoppelingen, zo ook van een brede bijeenkomst, en van het besluit op 1 december. Terugkoppeling zorgt voor geloofwaardigheid.

58. **We verwachten van de gemeente een proactieve houding en dat ze zich opstellen als medestander van bewoners.** Bewoners maken zich zorgen dat de industrie vanuit de verduurzamingsvraag de kans ziet om uit te breiden. Maak scherp onderscheidt tussen de kern van de rijksopgave en de meegenomen extra's voor de industrie, waarbij die laatste niet mag zorgen voor extra ruimtebeslag of overlast. Zorg tevens dat er sterke eisen zijn voor de duurzaamheidsnormen voor bestaande én nieuwe bedrijven. Dit ook vanuit het oogpunt om goed te zorgen voor de huidige bewoners, maar ook de jeugd en toekomstige generaties. Ontwikkel ook met het oog op een leefbare situatie voor morgen met perspectief.

59. **Bij het vernieuwen van de geluidsnormen horen ook geluid reducerende ingrepen voor de industrie. Deze verantwoordelijkheid moet ten alle tijden bij de industrie liggen en niet door bewoners aan te sporen om zelf geluidswerende maatregelen te gaan treffen in hun eigen woonomgeving.** Momenteel is de geluidsoverlast voor de bewoners al te hoog als de wind verkeerd staat. Neem dat serieus.

60. **Maak een totaalplan plan waarbij ook de neveneffecten onderdeel zijn van de opgave.** Bewoners maken zich zorgen over de significante toename van arbeidsmigranten en de manier waarop dit goed kan integreren binnen de bestaande omgeving. Denk goed na over welke bedrijven er gevestigd moeten worden, en zorg voor een sterke bedrijfsvoering die ook gericht is op het verminderen van de impact op de omgeving vanuit sociaal perspectief. Investeer daarnaast extra in de huisvestingsvraag, de infrastructurele uitbreiding die nodig is waarmee de verkeerscapaciteit echt kan opschalen. Daarnaast is het investeren in betere huisvesting voor mensen uit de gemeente een aandachtspunt.

61. **Behoud zoveel mogelijk het hoogwaardige polderlandschap rondom Tonnekreek en Noordschans.** *(meest belangrijk gevonden!)*

62. Maak het nog sterker: stel als gemeente eisen dat er geen wijzigingen in mogen komen. En neem het gebied nog verder mee; ook het polderlandschap ten zuiden en zuidoosten van Klundert horen hierbij. Dit is allemaal onderdeel van de identiteit van het gebied. Die zit niet alleen in huizen, maar juist in landschap, immaterieel erfgoed in de vorm van bijvoorbeeld een lokale begraafplaats. Dit moet allemaal beschermd worden voor deze ontwikkelingen.

63. **Tref maatregelen om de negatieve effecten die horen bij de nieuwe ontwikkelingen te minimaliseren.** Neem hier ook de huisartsenpraktijk en de GGD mee als sociaal en mentaal ondersteunende organisaties. Wees bewust dat het verminderen van prikkels ook al leiden tot een verbetering van het welzijn; dit is een directe relatie. Wees ook duidelijk: hoe kun je de veiligheid van de omwonenden garanderen bij calamiteiten en op het vlak van gezondheid? Vooral wanneer er een enorm cluster ontstaat van kwetsbare infrastructuur en bedrijvigheid.

64. **Bij fundamentele keuzes hoort ook een transparante tijdslijn.**
Met daarin aandacht voor tijdige uitbreiding rijkswegen en vluchtwegen voor grote calamiteiten in het dorp. Houd je aan je afspraken en wees een betrouwbare partner in dit verhaal.

65. **Wat is er nog aangevuld door de bewoners buiten de voorgestelde stellingen:**

Bewoners benoemen de kracht van aandacht voor de identiteit van het gebied. Begrip komt voort uit bijvoorbeeld het opvolgen van eerder boekwerk over Klundert en haar omgeving door Coppens, of door het maken van een documentaire over de geschiedenis van het industrieterrein. Het vertellen van het verhaal van de omgeving zorgt voor binding. Daarnaast wordt aangegeven dat door het nadenken over de grote vragen en de veiligheidszaken die op nationaal schaalniveau spelen, juist de kleine gemeentelijke zaken blijven liggen en het emotionele leed dat komt met dergelijke processen. Hier moet ook voldoende (menselijke) aandacht voor blijven.
Specifiek is benoemd dat Noordschans niet geschikt is voor grote vrachtwagens en bouwverkeer. Dit met name in relatie tot een mogelijke inpassing van infrastructuur of fysieke inpassing in het dorp ten behoeve van tracés, stations of ander leidingwerk.

Bereikbaarheid

66. Achterstallige groen compensatie klundert voorzien

DEFINTIEF Randvoorwaardes & condities Binnen Moerdijk

67. **Handhaaf de spoorlijn Breda-Dordrecht en het kanaal bij Geertruidenberg als de harde, onomkeerbare grens voor industriële en energie-gerelateerde uitbreidingen.**

    Er werd nadrukkelijk benadrukt dat de bestaande spoorlijn moet worden gehandhaafd als een onomkeerbare grens. Dit betekent dat er geen verschuivingen meer mogen plaatsvinden in het huidige tracé. Door enkele aanwezigen werd zelfs voorgesteld om in plaats van de spoorlijn, de A16 als harde grens te hanteren.

    Vanuit de bewoners is vijfmaal ingestemd met deze stelling.

68. **Ontzie Binnen-Moerdijk van verdere grote infrastructurele en energietrajecten waarvoor mogelijk ook nog naar deze regio wordt gekeken.**

    Vanuit de bewoners is zevenmaal ingestemd met deze stelling.

69. **Er mag geen kwalitatief hoogwaardige landbouwgrond worden opgeofferd voor industrie, energietechnische bebouwingen of opslag.**

    Vanuit de bewoners is zesmaal ingestemd met deze stelling.

70. **Creëer direct grenzend aan de spoorlijn een onomkeerbare, robuuste groenbuffer die de industrie en de leefomgeving fysiek scheidt.**

    Er is voorgesteld om een dichte rij bomen te gebruiken om lichthinder te beperken. Vanuit de bewoners van Binnen-Moerdijk wordt verwacht dat de buffer binnen het zoekgebied wordt gerealiseerd, en niet daarbuiten. Dit standpunt wordt mede ingegeven door de waardedaling van landbouwgrond wanneer deze wordt omgevormd tot een bufferzone met natuurkwaliteiten.

    Vanuit de bewoners is vijfmaal ingestemd met deze stelling.

71. **Voer een nulmeting uit op gezondheid (geluid, licht, fijnstof, straling, trillingen) en minimaliseer de cumulatieve negatieve effecten voor mens en dier.**

    Meerdere bewoners hebben hun zorgen geuit over de toenemende druk door de opeenstapeling van negatieve effecten. Er is herhaaldelijk gevraagd op welke wijze de gemeente voornemens is deze problematiek aan te pakken.

    Vanuit de bewoners is zevenmaal ingestemd met deze stelling.

72. **Garandeer de veiligheid en het woongenot door sluip- en vrachtverkeer van het bedrijventerrein via de polderwegen strikt uit te sluiten.**

    Vanuit de bewoners is elfmaal ingestemd met deze stelling.

73. **Behoud zoveel mogelijk het hoogwaardige polderlandschap met haar blauw groene open-agrarische identiteit en houd de lusten en lasten van het wonen in het buitengebied in evenwicht, ondanks de nabijheid van de industrie.**

Ook werd er veel gesproken over landschapsvervuiling. De oproep vanuit bewoners was om niet te denken in termen van 'én én', maar om alle ruimtelijke effecten in samenhang (cumulatief) te beoordelen. Vanuit die benadering is er volgens de aanwezigen nauwelijks ruimte voor verdere ontwikkelingen aan de andere zijde van de spoorlijn.

Vanuit de bewoners is tienmaal ingestemd met deze stelling.

74. Ontwikkel een totaalplan met een transparante tijdslijn.

Vanuit de bewoners is driemaal ingestemd met deze stelling.

75. Compensatieprojecten en continue investeringen in de leefbaarheid moeten als eerste stap worden gerealiseerd (Eerst geven, dan nemen).

Er werd benadrukt dat de infrastructuur in de omgeving toereikend moet blijven, met name voor de huidige bewoners. De logistieke druk op spoor en wegen is op dit moment al zeer groot.

Daarnaast werd opgeroepen om de beschikbare ruimte binnen de gemeente in te zetten voor zinvolle en kwalitatieve bestemmingen, zoals natuurontwikkeling, en niet voor vervuilende functies of ongewenste elementen zoals 'uitkijktorens'.

Tot slot pleitten bewoners voor een integraal compensatieplan. Dit plan zou niet alleen op gemeentelijk niveau moeten worden opgesteld, maar ook rekening moeten houden met de bredere regio en grensoverschrijdende effecten.

76. Geef snel duidelijkheid over de plannen, maar bied vervolgens voldoende vrijheid in tijd om bewoners zelf regie te laten pakken op persoonlijke keuzes.

De bewoners hebben liever nu één duidelijk besluit, ook al wordt er nu meer gereserveerd dan later wellicht nodig is.

Vanuit de bewoners is driemaal ingestemd met deze stelling.

77. Voorkom het opvullen van het toekomstige programma met reguliere industrie of 'blokkendozen' als de totale ruimtevraag vanuit nationale energieprojecten kleiner blijkt.

Vanuit de bewoners is vijfmaal ingestemd met deze stelling.

78. **Betrek lokale boeren en grondeigenaren actief bij de planvorming, aanleg en beheer van het (buffer)landschap.**

Vanuit de bewoners is vijfmaal ingestemd met deze stelling.

DEFINITIEF Randvoorwaardes & condities Zevenbergschen Hoek

79. Proces

Verleden
Bewoners kijken terug op een proces waarin afspraken niet werden nagekomen en communicatie vaak ontbrak bij andere projecten. Het uitblijven van beloofde maatregelen (zoals bij de HSL) en het afwijzen van initiatieven (zoals de buurtsuper) hebben het vertrouwen geschaad. Er was onvoldoende terugkoppeling, onduidelijkheid over verantwoordelijkheden en een gebrek aan transparantie. Dit heeft geleid tot veel wantrouwen richting de overheid

Heden
Op dit moment vragen bewoners nadrukkelijk om eerlijkheid, duidelijkheid en betrouwbaarheid. Zij ervaren nu te veel onduidelijkheid en te weinig informatie om goed mee te denken. Er is behoefte aan een duidelijke tijdlijn, zicht op wat al besloten is, en garanties voor leefbaarheid en kwaliteit. Ook klinkt zorg over de schaal en kwetsbaarheid van de plannen. Een betrouwbare overheid en concrete terugkoppeling zijn volgens bewoners essentieel.

Transitie
Voor de komende fase is het belangrijk om snel *helderheid te geven over spelregels, tijdlijnen en randvoorwaarden* (zie artikelen 'heden'). Transparantie moet hand in hand gaan met concrete acties, zoals het aanpakken van geluidsoverlast en investeren in lokale leefbaarheid.

Toekomst
In de toekomst willen bewoners een proces met continuïteit en duidelijke kaders. Ze vragen om een integraal verkeersplan met betrokkenheid van het Rijk, een vast aanspreekpunt en respect voor eerder besproken grenzen. Alleen zo kan vertrouwen worden hersteld.

80. Ruimte & leefomgeving

Verleden
In het verleden speelde de leefomgeving in Zevenbergschen Hoek een belangrijke rol in de gesprekken met bewoners. Er was altijd een duidelijke wens om het aanwezige groen te behouden en waar mogelijk uit te breiden. Tevens ervoeren bewoners dat er vaak meerdere ontwikkelingen tegelijkertijd speelden, wat zorgde voor een gevoel van druk en onrust. Grote bronnen van overlast waren de geluidshinder van transportbewegingen (bouw-, werk- en woonverkeer) en de fijnstofproblemen veroorzaakt door de HSL, de snelwegen A16/A17 en de LPM. Ook de industrie levert blijvend geluidsoverlast op. Daarnaast heerst er wantrouwen: eerdere beloftes zijn niet of slechts gedeeltelijk nagekomen. Zo wordt nog steeds verwezen naar het uitblijven van het beloofde HSL-park.

Heden
Nu leeft het gevoel dat er veel wordt opgeofferd zonder dat daar leefbaarheid of groen tegenover staat. Leegstand in het Moerdijkse industriegebied wekt frustratie. In het dorp zijn sluip- en vrachtverkeer, verkeersveiligheid en veilige fietsroutes belangrijke thema's. Bewoners vragen harde grenzen, garanties voor gezonde lucht, bodem en water, en meer transparantie over geluidsnormen. Ook klinkt de roep om rust, compensatie en een aanpak van licht- en geluidsoverlast.

Transitie
Voor de transitiefase vragen bewoners om creatief denken, bijvoorbeeld het ondergronds brengen of inpassing in groen. De leefomgeving moet aantrekkelijk zijn voor jeugd en voorzien in voldoende dorpsvoorzieningen. Woningbouw is welkom. Bij werkzaamheden wordt gevraagd rekening te houden met *verkeersoverlast en de gezondheid van de inwoners* (zie 'heden') te waarborgen. Industrie

moet geclusterd worden met een duidelijke bos- en groenstructuur, zodat het buitengebied behouden blijft. Ook willen bewoners betere planning van hinderlijke werkzaamheden.

Toekomst
Op de lange termijn wensen bewoners een *gezonde en leefbare omgeving voor toekomstige generaties. Groen en watercompensatie moeten versterkt worden, industrie moet zoveel mogelijk van woningen afblijven en zorgvuldig worden geclusterd* (zie artikelen 'transitie'). Innovaties als restwarmte, zonnepanelen en esthetische eisen bij nieuwbouw kunnen de leefbaarheid vergroten.

Een totaalplan moet aandacht hebben voor veiligheid, voorzieningen en natuurontwikkeling, ondersteund door een leefbaarheidsfonds. Tegelijk blijven zorgen bestaan over horizonvervuiling, sluipverkeer en verkeersdruk. Als tegenprestatie voor nieuwe ontwikkelingen wordt geopperd om de leegstaande kerk te herbestemmen voor woningen en voorzieningen. De rode draad: duidelijke grenzen en keuzes die ook toekomstige generaties ten goede komen.

81. Menselijk
Verleden
Bewoners benadrukten dat de leefbaarheid in het dorp niet achteruit mocht gaan.

Heden
Tegenwoordig staan sociale veiligheid en leefbaarheid onder druk, mede door de LPM. Er is behoefte aan een duidelijke leefbaarheidsgrens. Nieuwe bewoners zoeken vooral rust en dragen minder bij aan de gemeenschap, wat leidt tot eenzaamheid en vertrek van oorspronkelijke inwoners. Alleen de voetbal- en tennisvereniging bloeien nog. Bewoners vragen erkenning voor emoties en kwaliteit, niet alleen commerciële waarde. Zij willen dat er geïnvesteerd wordt in het sociaal weefsel van het dorp, met ontmoetingsplekken, groen en voorzieningen. Ook ervaren ze nu al geluidsoverlast en vragen ze hoe dit verbeterd kan worden. Onzekerheid, claims van de gemeente en het voorkeursrecht leiden tot argwaan. De oproep: neem de mens echt mee en zorg voor échte garanties.

Transitie
In de overgangsfase moet aandacht zijn voor maatwerk, vooral voor groepen die moeilijk te bereiken zijn.

Toekomst
Voor de toekomst willen bewoners dat leefbaarheidsgrenzen worden gerespecteerd en dat uitbreiding van woningen ook gepaard gaat met voorzieningen die het dorp sterker maken. Denk aan plekken om elkaar te ontmoeten, zoals een koffieplek of supermarkt. Nieuwe ontwikkelingen moeten bijdragen aan het dorp en aantrekkelijk zijn voor jeugd en gezinnen.

Randvoorwaarden en condities van het Agrarisch Landschap

Inleiding:

Op 11 juni 2025 is het BOL-besluit genomen: "In de Powerportregio komt ongeveer 700 ha aan nieuwe energie-infrastructuur, ruimte voor verduurzaming van de industrie en uitbreiding van circulaire industrie".

In het gebied aansluitend aan het Haven en Industriegebied Moerdijk wordt ongeveer 450 ha landbouwgrond getransformeerd naar nieuwe industrie. Er is afgesproken dat er in december 2025 een besluit genomen zal worden over het zoekgebied (Oost of Zuidoost) en zullen de randvoorwaarden en condities worden bepaald die verbonden worden aan deze gebiedsontwikkeling.

In oktober is er hard gewerkt om de randvoorwaarden en condities van het Agrarisch Landschap te formuleren. Er zijn intensieve sessies gehouden met vertegenwoordigers van de agrarische sector (ZLTO en BAJK), vertegenwoordigers van BoerenNatuur Brabant West, vertegenwoordigers van de provincie Noord-Brabant, het waterschap Brabantse Delta en de gemeenten Moerdijk en Drimmelen, en adviseurs van bureau Wing. Tijdens de sessies was veel deskundigheid aanwezig van de agrarische sector, over het beleid met betrekking tot de agrarische sector, de onderwerpen water en natuur en studies over de toekomst van het agrarisch landschap.

Het resultaat van deze sessies en de vele gesprekken daaromheen ligt vast in deze memo: "de randvoorwaarden en condities van het Agrarisch Landschap". Het resultaat is tot stand gekomen dankzij constructieve en open gesprekken. De hier voorgestelde randvoorwaarden en condities worden breed gedragen. Wij denken dat met deze randvoorwaarden en condities de ingrijpende transformatie van het agrarisch landschap ook iets goeds kan brengen. Dit is de invulling van het begrip Brede Welvaart zoals de werkgroep Agrarisch Landschap dit ziet.

Introductie agrarische sector in het zuidwestelijk zeekleigebied:

De agrarische sector in het zuidwestelijk zeekleigebied wordt gekenmerkt door krachtige landbouwbedrijven én de aanwezigheid van een sterk cluster van toeleverende en verwerkende agro-industriële ondernemingen in combinatie met een hoogwaardige kennisinfrastructuur. De focus ligt daarbij op *'plantbased agro'* ontwikkelingen. Het gaat daarbij om synergie tussen de productie van plantaardige uitgangsmaterialen, voedingsmiddelen en grondstoffen op hoogproductieve zeekleigronden én een hoogtechnologisch, kennisintensieve en circulaire agro-industriële sector voor het verwaarden en verwerken van deze productiestromen. Daarnaast is er sprake van florerende melkveebedrijven in het gebied, die in toenemende mate samenwerking met akkerbouwers bij verduurzaming en het sluiten van kringlopen.

Ruimteclaims op de agrarische gronden van het zuidwestelijk zeekleigebied hebben daardoor niet alleen gevolgen voor individuele landbouwbedrijven, maar raken ook de bredere sociaaleconomische structuur van dit 'plantbased agro cluster' voor het hele gebied. Dit cluster draagt bij aan hoogwaardige werkgelegenheid en versterkt de (internationale) concurrentiekracht.

Ook de glastuinbouw in West-Brabant heeft groeipotentie, mits deze kan worden geïntegreerd in het bredere industriële systeem waarin warmte, elektriciteit, CO_2 en water circulair worden benut. Dit biedt kansen voor een win-win situatie tussen Powerport en de energietransitieopgaven van de glastuinbouw zelf.

Impact op agrarische sector binnen het Powerport gebied:

Ruimte maken binnen het Powerport gebied ten behoeve van energie infrastructuur en industrie heeft direct grote gevolgen voor bewoners van Moerdijk en de omliggende landbouwbedrijven.

De ruimteclaim voor de realisatie van de Powerport heeft een grote impact op de agrarische sector in het gebied. Dit kan zowel gaan om bedrijven die in zijn geheel worden opgekocht als om de impact op bedrijven waarvan losse kavels worden opgekocht waardoor die bedrijven hun economisch perspectief kunnen verliezen doordat de resterende schaal van hun bedrijf te klein is voor een rendabele bedrijfsvoering.

Bij de besluitvorming in het bestuurlijk overleg van juni 2025 is uitgegaan van een verlies van landbouwgrond van ca. 450 hectare. De exacte omvang is nog afhankelijk van de keuze voor de groeirichting van het Haven en Industriegebied Moerdijk. Daarnaast is er sprake van doorsnijding van kavels met kabels en leidingen, met (langdurige) structuurschade, 'versnippering' en 'snijverliezen' van kavels tot gevolg. De ontwikkeling van Powerport Moerdijk kan alleen slagen als er zorgvuldig rekening wordt gehouden met de kenmerken van het gebied en de belangen van bewoners, agrariërs en bedrijven. In de bestuurlijke besluitvorming is afgesproken dat de leefbaarheid in het gebied wordt versterkt en dat negatieve effecten van de uitbreiding worden gecompenseerd.

Voor het beperken van deze impact heeft de werkgroep Agrarisch Landschap een aantal randvoorwaarden en condities opgesteld. Deze zijn opgedeeld in een vijftal sub thema's die hieronder verder worden toegelicht.

A. Zuinig omgaan met hoogproductieve, vruchtbare zeekleigronden.

- **Bij het maken van een keuze tussen de twee zoekrichtingen van de Powerport (Oost versus Zuidoost) is het vanuit landbouwkundige perspectief belangrijk dat er een inhoudelijke en zorgvuldige afweging komt**. Dit vraagt om een onderbouwde benadering, waarin landbouw, natuur en ruimtelijke kwaliteit integraal worden meegenomen en waarbij vooraf duidelijke beoordelingscriteria worden vastgesteld. Vanuit het landbouwkundig

perspectief zijn o.a. criteria als bodemkwaliteit/opbrengend vermogen, de hydrologische situatie, verkavelingsstructuur, bedrijfsomvang, aantal betrokken ondernemers, aantal hectares landbouwgrond en bedrijfsopvolgingssituatie, van belang.

- **Investeer in de regio met een integrale gebiedsvisie. Deze visie verbindt de** doelstellingen van de Powerport met de leefbaarheid voor bewoners en een toekomstbestendige krachtige agrarische sector, een combinatie van primaire landbouwbedrijven en agro-industriële bedrijven die in dit gebied al aanwezig zijn.

- In de ruimtelijke afwegingen in het landelijk gebied dient het nationaal belang van behoud van hoogproductieve landbouwgronden voor voedselproductie evenwaardig mee te wegen naast andere belangen. Een claim op hoogproductieve landbouwgronden in dit zuidwestelijk zeekleigebied in het kader van de ontwikkeling van de Powerport vereist: **Een integrale visie die de belangen van industrie, bewoners en landbouw verbindt en versterkt. Kwantitatief verlies aan hectares vraagt om kwalitatieve investeringen in de toekomstbestendigheid van de agrosector in de regio.**

- **Benut compensatieopgaven voor natuur en water als middel voor een hoogwaardige inrichting van een toekomstbestendig agrarisch landschap, waarbij de zoekruimte wordt bepaald vanuit het ruimtelijk systeem en rekening houdend met landbouwkundige waarden.**
  - Benader compensatieopgaven integraal (landbouw, water, natuur, landschap(sbeleving), recreatie en nieuwe energieinfrastructuur) en in samenwerking met alle stakeholders in het gebied
  - Neem het regionale landschappelijk systeem als vertrekpunt: Onderzoek ook compensatielocaties op minder vruchtbare gronden en in combinatie met water- en klimaatopgaven; Voorkom daarmee zoveel mogelijk compensatie op hoogproductieve landbouwgronden
  - Verken de mogelijkheid om het beheer van compensatielocaties voor water en natuur uit te laten voeren door agrariërs.

B. Structuurversterking van het agrarisch landschap in de omgeving van het Powerport gebied

Voor het beperken van de impact van de uitbreiding van de Powerport zijn structuurversterkende investeringen nodig in het buitengebied, zowel fysiek als economisch, gericht op een duurzame en toekomstbestendige agrarische sector en een kwalitatief hoogwaardig landelijk gebied. Waarbij binnen maatschappelijke randvoorwaarden ruimte wordt gegeven aan ontwikkeling van de agrarische sector op deze hoogproductieve zeekleigronden.

De volgende randvoorwaarden en condities zijn geformuleerd:

- **Verken de inzet van landinrichtingsinstrumenten,** zowel vrijwillige als verplichtend. Het doel hiervan zijn schaalvoordelen en efficiency voor landbouwbedrijven te realiseren in samenhang met het versterken van de kwaliteit van het buitengebied (water en klimaatadaptatie, natuur, landschap, recreatie, infrastructuur en met name bereikbaarheid en ontsluiting van bedrijven). De inzet van dit instrumentarium kan bijdragen aan het mitigeren van directe gevolgen van de ontwikkeling van de Powerport en aan de structuurversterking in het gehele buitengebied in deze regio. De exacte afbakening van het gebied, bij de inzet van landinrichtingsinstrumenten, moet onderdeel zijn van deze verkenning. Hoewel dit instrumentarium de afgelopen 15 jaar weinig is ingezet, groeit de belangstelling door omvangrijke opgaven in het landelijk gebied. Onderzoek daarom welke kansen en mogelijkheden er liggen er in combinatie met ontwikkeling van Powerport.

- **Bij investeringen in structuurversterking van het gebied is het essentieel om rekening te houden met lange termijn ontwikkelingen in het watersysteem als gevolg van klimaatverandering (weersextremen, verziltingsdruk en beschikbaarheid zoetwater).** Betrek actief de grondeigenaren en -gebruikers, waaronder de agrarische ondernemers, in het gebied bij dit proces. Weeg de belangen van de agrarische sector zorgvuldig mee bij het streven naar optimaal waterbeheer. Neem als geografische scope het gehele zuidwestelijke zeekleigebied mee, vanwege de onderlinge samenhang in bodem- en watersystemen. Dit vergroot de effectiviteit van maatregelen en draagt bij aan een robuuste ruimtelijke inrichting.

- **Ontwikkel een gebiedsgerichte aanpak voor het zuidwestelijke zeekleigebied, in lijn met de bestaande provinciale Aanpak Landelijk Gebied (ALG).** Evenals bij de verkenning van de inzet van landinrichtingsinstrumenten, dient ook hier, bij een gebiedsgerichte aanpak, een nadere afbakening van het zuidwestelijke kleigebied te worden gemaakt. Hiervoor zou de provincie Noord-Brabant het initiatief moeten nemen, in afstemming met alle gebiedspartijen én als onderdeel van de bestuurlijke afspraken over de ontwikkeling van de Powerport. Deze aanpak volgt in grote lijnen de procesaanpak ALG en de (financiële) regelingen en instrumenten die daarvoor ter beschikbaar zijn en moet voorzien in:
  - Een integrale visie gericht op het behoud en de versterking van toekomstbestendige agrarische bedrijvigheid in samenhang met versterking van natuur en landschap in het buitengebied;
  - Voldoende additionele financiële middelen voor gebiedsontwikkeling en het ontwikkelen van een innovatieagenda (te financieren als onderdeel van de afspraken over Powerport);
  - Effectieve instrumenten voor het ondersteunen van agrarische ondernemers, zoals een landbouwgrondfonds en andere instrumenten voor verplaatsing, extensivering, innovatieregelingen en regelingen voor omschakeling naar duurzame bedrijfsvoering, deelname aan langjarige regelingen voor agrarische natuur- en landschapsbeheer;

- In omgevingsplan vastleggen van mogelijkheden voor grotere bouwblokken op het agrarisch bedrijf, bijvoorbeeld voor bewaar- en koelcellen, loodsen voor sorteren en verpakken, mestopslag en -verwerking.

- **Bij de stikstof vergunningverlening voor projecten binnen de Powerport is het van belang om ook de stikstofproblematiek in de agrarische sector in dit gebied op te lossen.** Dit kan bijvoorbeeld door bij verplaatsing van bedrijven of voor een oplossing van de PAS melders, stikstofruimte strategisch in te zetten. De stikstofruimte die vrijkomt door de opkoop van bedrijven voor uitbreiding van het haven- en industriegebied Moerdijk moet worden ingezet voor de agrarische sector.

C. Eerlijk en passende financiële compensatie voor zowel aankoop gronden als voor de uitbreiding Haven- en Industriegebied Moerdijk gebied als voor aanleggen tracés voor kabels en leidingen.

- **Eerlijk en passende financiële compensatie bij voor gebruik en -verlies van landbouwgronden voor de energie infrastructuur.** Bij de uitbreiding van de energie-infrastructuur geldt als uitgangspunt dat landbouwbedrijven eerlijk en passend financieel worden gecompenseerd voor het gebruik en verlies van landbouwgrond. Deze compensatie moet recht doen aan de economische waarde van de grond én aan de impact op de bedrijfsvoering. Transparantie en betrokkenheid van grondeigenaren zijn hierbij essentieel.

- **Bij het opkopen van landbouwgronden** voor de uitbereiding van haven- en industriegebied Moerdijk is het uitgangspunt dat agrariërs die grond afstaan moeten worden gecompenseerd. Dit betekent toegang tot vruchtbare grond, moderne infrastructuur, energie- en watervoorzieningen. Daarnaast is het van belang te **onderzoeken verder welke rol overheden, zoals het Rijksvastgoedbedrijf, met grondposities in het gebied Moerdijk, kunnen vervullen voor agrariërs die grond verliezen.** Zie ook de instrumenten genoemd onder B.

Bij de aanleg van kabels en leidingen:

- **Streef bij de aanleg van kabels- en leidingen zo veel mogelijk naar bundeling,** waarbij bestaande lijnelementen in het landschap worden gerespecteerd. Onderzoek kansen voor landschapsversterking door slimme inpassing en compensatie (zie voorwaarden onder A). Benut de aanleg van nieuwe energie infrastructuur dat deze niet alleen functioneel wordt ingepast, maar dat er ook gekeken wordt naar de bredere omgeving.

- **De aanleg van energie-infrastructuur in agrarisch gebied moet zodanig worden uitgevoerd dat negatieve effecten op landbouwgronden zoveel mogelijk worden voorkomen**. Dit betreft zowel directe effecten, zoals tijdelijk geen teelten en/of verminderde

gewasopbrengsten, als indirecte effecten, zoals meerjarige verstoring van de bodemstructuur. Om deze negatieve gevolgen mogelijk te beperken, zou horizontaal gestuurd boren (Horizontal Directional Drilling) een geschikte techniek kunnen zijn bij de technische uitvoering op het perceel.

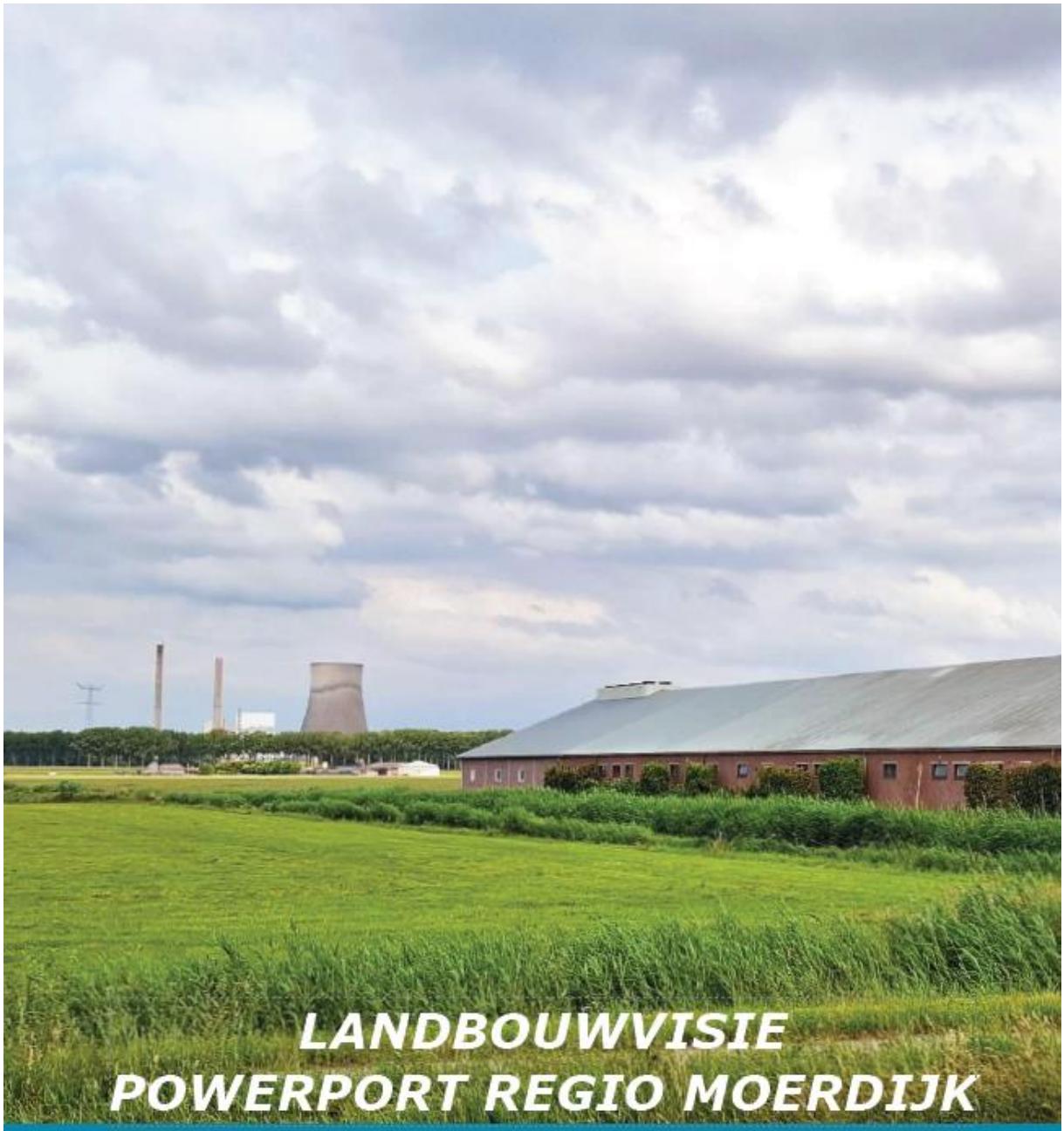
- **Voorafgaand aan de werkzaamheden worden op gebiedsniveau (als onderdeel van de ontwikkeling van de Powerport) afspraken gemaakt tussen de agrarische sector en de uitvoerders (zoals Tennet en Gasunie) over de planning, locatie, werkwijze en duur van de uitvoering**. Daarbij horen afspraken over nulmetingen en monitoring van bodemkwaliteit om effecten inzichtelijk te maken en waar nodig bij te sturen.

D. Synergie Glastuinbouw en Powerport

- **Verken synergie tussen de ontwikkeling van de Powerport en glastuinbouw in West-Brabant.** Onderzoek de mogelijkheden om investeringen in het project Powerport te koppelen aan de energiebehoefte van glastuinbouwgebieden in onder andere Made en Zevenbergen. Denk hierbij aan de levering van elektriciteit, warmte, waterstof en CO_2. Door deze koppeling kan de energieopgave van de Powerport ook bijdragen aan de versterking van de glastuinbouwstructuur in West-Brabant.

E. Participatie en sociale dimensie van de ontwikkeling van Powerport.

- De ontwikkeling van Powerport Moerdijk heeft grote impact op agrariërs, grondeigenaren en omwonenden. Dit vraagt om een **transparante en zorgvuldige participatieaanpak**, waarin deze groepen actief en betekenisvol worden betrokken. Het is essentieel dat vooraf duidelijk wordt welke vormen van participatie mogelijk zijn (zoals informeren, consulteren of co-creëren) en hoe deze bijdragen aan het besluitvormingsproces. In het kader van de ontwikkelingen rondom de Powerport adviseren wij om de co-creatie door te zetten. Daarnaast moet er voldoende ruimte en tijd worden genomen voor **erkenning van de ingrijpende sociale gevolgen**, onder andere via individuele gesprekken en de inzet van sociaal werkers. Alleen zo ontstaat een **gedragen proces waarin belangen serieus worden genomen en vertrouwen wordt opgebouwd en wederzijds begrip ontstaat**. Dat is nodig om in het voortgaande gebiedsproces stap voor stap tot concretisering en keuzes te komen.
- Om de agrarische sector, waaronder organisaties als ZLTO en BAJK, effectief te ondersteunen in het proces, zou het aanstellen van een **agrarische omgevingsmanager** cruciaal zijn om in goed vertrouwen het vervolgproces in te gaan.

LANDBOUWVISIE POWERPORT REGIO MOERDIJK

Standpuntenbepaling

ZLTO-Moerdijk en ZLTO-Amerstreek

ZLTO

Inhoudsopgave

Standpunt

Introductie 4
Nieuwe ruimtedruk 5
Faire, heldere voorwaarden 6
Draagvlak en urgentie 8
Dus: samenwerken aan balans 8

Verdieping op standpunt

Wat komt er op ons af? 12
Aanpak standpuntbepaling 14
Bedreigingen 14
Perspectief voor 2035-2040 15
Gereedschappen die wij nodig hebben 18
Standpunt van de landbouw nader toegelicht 20
Colofon 23

1.Introductie: Kracht van onze agrarische sector

In het hart van de vruchtbare en dichtbevolkte delta van Noordwest-Europa ligt een bijzonder land- en tuinbouwgebied: binnen de gemeenten Moerdijk, Drimmelen en Geertruidenberg produceren wij boeren en tuinders al generaties lang gezond, vers voedsel en fijn groen van de hoogste kwaliteit. Wij zijn hier cultureel, maatschappelijk en economisch geworteld.

In het hier en nu zijn er in ons gebied 390 agrarische ondernemers actief: met 290 bedrijven is de akkerbouw dominant, gevolgd door melkvee (90), glastuinbouw (50), fruitteelt (20), varkens- en pluimveehouderijen (20) en enkele geiten- en schapenhouders en multifunctionele agrarisch ondernemers. Ongeacht het type bedrijf, allemaal produceren wij efficiënt en volgens de nieuwste inzichten op het gebied van bodemgezondheid, waterbeheer, biodiversiteit en dierenwelzijn. Naast voeders voelen wij ons ook hoeders van een prachtig cultuurlandschap.

Onze sector werkt vergaand circulair: het krachtvoer voor ons vee is voor een belangrijk deel samengesteld uit reststromen van de menselijke voedselketen. De glastuinbouw is kampioen in het gebruik van restwarmte en CO_2 van bedrijven en energieproducenten in het Haven- en Industriegebied Moerdijk en de Amercentrale. De maatschappelijke waarde van de agrarische sector gaat dus veel verder dan het produceren van ons voedsel en groen.

De land- en tuinbouw is van strategische waarde: regionaal, landelijk, internationaal. In een tijd vol geopolitieke spanningen, klimaatverandering en een groeiende vraag naar hoogwaardig voedsel, verdient onze sector dan ook erkenning en ruimte.

Achter de primaire land- en tuinbouw zit een hele keten van logistiek en verwerkende industrie. Deze keten zorgt niet alleen voor gezond, vers voedsel en fijn groen, maar draagt ook bij aan kennis- en productontwikkeling. Op alle niveaus is er werkgelegenheid.

Kortom: voedselproductie is wat betreft maatschappelijk belang minimaal gelijk aan de noodzakelijke energietransitie en verduurzaming van de industrie. Schaarste van grond raakt alle sectoren. We werken mee aan het leggen van de puzzel, maar staan erop dat er voldoende gronden worden geborgd voor de productie van gezond, vers voedsel en fijn groen.

2. Nieuwe ruimtedruk

Al jaren is de landbouw bezig met een transitie waarbij – naast de productie van voedsel en groen – de waarde van bodem en water, de biodiversiteit en het verlagen van emissies centraal staan. Wij voelen nadrukkelijk de verantwoordelijkheid om de leefomgeving te beschermen en waar mogelijk te verbeteren en dat verwacht de samenleving ook van ons, maar zien investeringen daartoe amper terug in de prijzen die wij voor onze producten ontvangen. Daarnaast: extensivering van activiteiten vraagt om meer ruimte.

Nu komt er een claim bovenop voor de aanlanding van windenergie van zee, opslag en verwerking van duurzame energie en de uitbouw van de circulaire economie. Netto zullen wij, agrariërs binnen het gebied van Powerport regio Moerdijk 700 hectare vruchtbare landbouwgrond moeten opofferen. Samen met natuur- en watercompensatie neemt dit zo'n 5% van het productieareaal weg.

Standpunt

3. Faire, heldere voorwaarden

De opgave is enorm en vraagt om een strategische aanpak met perspectief voor de agrarische sector. Die verantwoordelijkheid ligt bij de overheid. ZLTO wil en kan een constructieve partner zijn in dit complexe proces. We verwachten dan wel van die overheid dat zij het agrarisch belang op één lijn zet met de behoeften van energie en industrie. Dat is voor ons een absolute voorwaarde!

Natuurlijk, we snappen heel goed de noodzaak van de ontwikkeling van Powerport regio Moerdijk . Onder onze beroepsgroep leeft een breed besef en dito verantwoordelijkheidsgevoel dat ook wij moeten bijdragen aan de energietransitie, maar we pleiten zeer nadrukkelijk voor evenredigheid, erkenning van onze waarde. We willen meepraten over waar die 700 hectare 'gevonden' gaat worden. Een ruimhartige compensatie bij gebruik van onze gronden en mogelijk verlies daarvan moge evident zijn.

Laten we glashelder zijn: de land- en tuinbouw mag géén restpost zijn. Dat zullen we niet toestaan. Ons maatschappelijk belang is minimaal gelijkwaardig aan de energietransitie en verduurzaming van de industrie. Onze gronden zijn super vruchtbaar en zorgen voor voedsel en groen van hoge kwaliteit.
Het leggen van de ruimtepuzzel moet zorgvuldig en met respect voor de agrarische omgeving gebeuren. Een balans met andere maatschappelijke opgaven moet objectief aantoonbaar zijn. Deze erkenning is voor ons van cruciaal belang.

De ontwikkeling van Powerport moet niet alleen een proces van uitbreiding zijn, maar nadrukkelijk ook van inbreiding. Wij roepen de overheden aan de Ontwerptafel met klem op in dat perspectief te blijven kijken naar slim, driedimensionaal ruimtegebruik.

Onze sector gaat natuurlijk niet aan de zijlijn staan om van daar uit kritiek te spuien. Onze houding zal constructief zijn, maar kritisch. Ook stellen wij stevige, faire, heldere voorwaarden:

A Strategische structuurontwikkeling: wij staan er op dat ook na voltooiing van de Powerport de agrarische sector zijn ruimtelijke positie in het gebied behoudt en zijn maatschappelijke opdracht kan blijven vervullen:

- De ruimteclaim en ingebruikname van agrarische gronden moet uiterst efficiënt en transparant gebeuren. Projecten mogen alleen op agrarisch land tot uitvoer komen als er aantoonbaar en uitlegbaar géén alternatief is. Bedrijven zonder enige relatie tot de energietransitie moeten bewogen en geholpen worden hun activiteiten te verplaatsen.
- Het aanstellen en voor onbepaalde tijd aanhouden van een agrarisch omgevingsmanager, die het vertrouwen heeft van agrariërs is cruciaal in dit proces waar vertrouwen in de overheid niet vanzelfsprekend is.

B Slimme keuzes in het gebied moeten dit strategische principe praktisch mogelijk maken:

- Verbindingen (leidingen, kabels) moeten 'landbouwvriendelijk' worden aangelegd om de structuur van de bodem zo min mogelijk aan te tasten. Kies zo veel als mogelijk voor een bundeling van en een combinatie met bestaande lijnelementen in het landschap. Verder gaat de voorkeur sterk uit naar boren in plaats van graven bij ondergrondse leidingen. Dat kan op de korte termijn duurder zijn, maar op de langere termijn veel schade voorkomen.
- Water- en natuurcompensatie moet bij voorkeur binnen het bedrijvencomplex gebeuren. Valt het binnen het agrarisch gebied dan kan het via agrarisch natuurbeheer met uiteraard dekkende vergoedingen via langjarige contracten.
- Er kan geen nieuwe natuurontwikkeling plaatsvinden zonder overleg met ons. De inzet daarbij is dat vruchtbare agrarische grond behouden blijft.
- Daar waar mogelijk zullen we natuurlijk verbinden zoeken en leggen met natuurbeheer en -onderhoud.
- Voor het leveren en uitbreiden van ecosysteemdiensten moeten agrariërs een marktconforme vergoeding krijgen.

C Ruimhartige compensatie voor grondgebruik en -verlies:

- Het hele agrarisch gebied moet optimaal heringericht worden. Agrarisch ondernemerschap en een hoogwaardige voedselproductie moeten onlosmakelijk onderdeel worden van PowerPort regio Moerdijk.
- Onze agrariërs willen goede, werkbare bedrijfsmiddelen terug voor de ruimte die zij afstaan. Structuurversterking is noodzakelijk. De resterende landbouwgronden moeten van uitstekende kwaliteit zijn en ruimte bieden aan ondernemerschap. In dat licht pleiten wij voor het instellen van een landbouwfonds.
- Gereserveerde, geoormerkte fondsen moeten direct toegewezen worden aan de ontwikkeling van de agrarische sector binnen Powerport regio Moerdijk. Dat is een keiharde voorwaarde voor ons. Daar willen wij op voorhand duidelijkheid over. De regie op dit proces ligt bij de Ontwerptafel.

- Daarnaast zijn voor ons essentieel:
  - Het prioritair scheppen van stikstofruimte voor onze bedrijven.
  - Investeren in bodem, water en biodiversiteit
  - Een stoppers- en verplaatsingsregeling
  - Modern landinrichtingsbeleid

- Los van het recht van opstal willen wij een gebruiksvergoeding i.p.v. een schadevergoeding voor kabels en leidingen.

D We willen mét elkaar praten en niet óver elkaar. Om een vertrouwensrelatie te ontwikkelen en onze inzet te bewaken, is de rol van de agrarisch omgevingsmanager cruciaal.
Participatie is voor ons meer dan alleen 'meepraten'. Wij spreken liever van co-creatie, waarbij onze wensen en adviezen nadrukkelijk worden besproken en afgewogen. Bij dergelijke gesprekken willen we aan tafel zitten.
De communicatie moet op alle niveaus open, eerlijk en wederkerig zijn. Zeker als agrarische grond gebroken moet worden, staat de sector er op voorhand op hierover duidelijke afspraken te maken, tot op het niveau van de (onder)aannemer.

4. Draagvlak en urgentie

De ZLTO-afdelingen Moerdijk en Amerstreek hebben een hoge ledengraad in alle agrarische sectoren. Ons standpunt, zoals hier verwoord, is nadrukkelijk niet incidenteel of individueel. Het is opgesteld in overleg met 25 agrariërs uit het gebied en getoetst bij meer dan honderd ondernemers. Het draagvlak voor onze positie is groot. Snelheid en duidelijkheid vinden we cruciaal. Jarenlange procedures zouden fnuikend zijn voor het draagvlak.
Agrariërs hebben zorgen over stijgende grondprijzen, snij- en structuurschade door de aanleg van kabels en leidingen, de aanhoudende onduidelijkheid over de stikstofproblematiek en hun onzekere toekomstperspectief. Ook zij snappen de enorme opdracht die voor ons ligt. Stilstand is geen optie, overhaaste besluiten zonder regie en afstemming evenmin. Leden vinden dat de regie in handen moet zijn van de overheid, in nauwe afstemming met de agrarische sector.

5. Dus: samenwerken aan balans

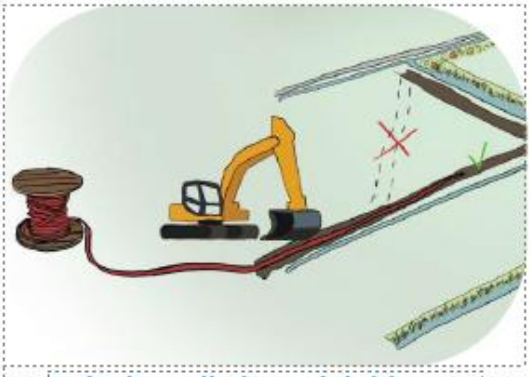
De energietransitie is van evident nationaal belang. De land- en tuinbouw is van vitaal belang voor voedselzekerheid, landschap, biodiversiteit en leefbaarheid. Alleen in samenwerking en met oog voor wederkerigheid kunnen we een toekomstbestendige balans vinden. De agrarische sector biedt perspectief, gereedschappen, kennis en bereidheid tot samenwerking aan. Voorwaarde is wel dat er serieus rekening wordt gehouden met onze bijdrage, belangen en de duidelijke grenzen die wij stellen. Daaraan zullen we nimmer laten tornen.

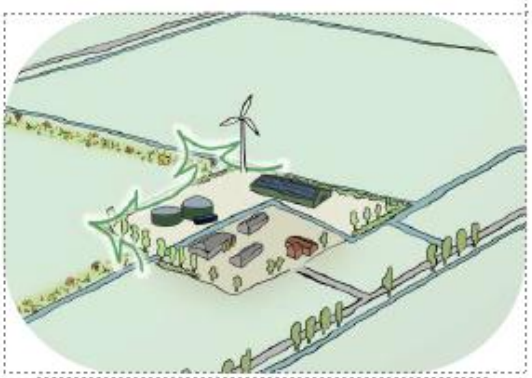
Ruimtegebruik moet uiterst efficiënt zijn

Water- en natuurcompensatie kan vrijwillig in het landelijk gebied mits daar langlopende contracten voor worden afgesloten

Verbindingen (leidingen, kabels) moeten landbouwvriendelijk worden aangelegd

Wij willen goed gereedschap terug voor de ruimte die we afstaan

Verdieping op standpunt

Dit hoofdstuk gaat dieper in op het proces, en de verdere onderbouwing van het standpunt van de ZLTO t.o.v. Powerport regio Moerijk

Verdieping op standpunt

Wat komt er op ons af?

Er zijn twee belangrijke ontwikkelingen die op de agrarische sector in ons gebied af komen. **Powerport regio Moerdijk** en de **Transitie Landelijk Gebied.**

Powerport regio Moerdijk

Op het grondgebied van de gemeenten Moerdijk, Drimmelen en Geertruidenberg staan rond het Haven en Industriegebied Moerdijk en het gebied van de Amercentrale nieuwe ontwikkelingen op stapel. De grote windparken op zee landen hier straks aan. Grootschalige transformatorstations (380 kV) zijn hier gepland of worden uitgebreid en trekken ontwikkelingen aan rondom het gebruik grootschalige energie zoals productie van waterstof en batterij-opslag. Dit zal op haar beurt weer andere bedrijvigheid aantrekken.

Deze regio is voor deze bedrijven aantrekkelijk juist vanwege de combinatie van een zeehaven, de aanwezige energie-infrastructuur en de infrastructuur van snelwegen en spoorlijnen. Dit maakt het een perfect gebied voor energie intensieve bedrijvigheid en circulaire economie. Elk project is een magneet voor het volgende project! Deze ontwikkelingen staan nog los van de benodigde natuur- en watercompensatie. Compensatie vraagt grofweg nog 10% areaal extra.

Aan de zogenaamde Ontwerptafel Powerport zijn drie ministeries, drie gemeenten, de provincie en het waterschap vertegenwoordigd. Dit wordt het Bestuurlijk Overleg Leefomgeving (BOL) genoemd. Aan de Ontwerptafel Powerport wil men een integrale afweging maken van leefbaarheid, brede welvaart en ontwikkeling. Hiertoe zijn diverse ontwikkelingen en richtingen verkend. Deze zijn te vinden op de websites van de gemeenten. In juni 2025 is een globaal besluit genomen waarbij de ruimteclaim is ingeschat op 700 hectare. In het najaar van 2025 volgt een richtinggevend besluit.

De landbouw heeft vanwege haar bijzondere positie een plek aan tafel gevraagd en gekregen. Ze zal te maken krijgen met twee ruimtelijke ingrepen:

1 - Tracés van kabels en leidingen

De volgende tracés van grootschalige energie-infrastructuur (kabels en leidingen door het landschap) zijn in voorbereiding en doorsnijden het landelijk gebied bovengronds of ondergronds in een oppervlak van ongeveer 280 ha:

- 380 kV Rilland – Tilburg (begonnen)
- 380 kV Geertruidenberg naar het noorden
  (veel varianten, deels door gebied)
- Net op Zee Nederwiek 3
  (door de rivier – converter aan de Standhazendijk, 2027-2031)
- Delta Rhine Corridor
  (waterstof en CO2 – geen ammoniak, 2031-2032)
- Verkenning aanlanding Wind op Zee (VAWOZ, 2031-2040)
- Warmteleiding van Moerdijk naar bestaand Amernet (Plukmade en stadsverwarming)

Verdieping op standpunt

2 - Uitbreiding Bedrijventerreinen

Bedrijventerreinen willen in hectares uitbreiden. Er is ruimte nodig voor de energietransitie, voor autonome groei van bedrijven op de bedrijventerreinen en daarnaast voor verdere verduurzaming en de circulaire economie.

- Tot 2030 is er 190-300 hectare nodig voor industrie, aanlanding, 380kV en truckparking
- Ontwikkeling van POM Moerdijk + Hub Amergebied
- Daarna kan richting 2050 nog een extra ruimtevraag van 600 tot 800 ha volgen

De bovengenoemde getallen gingen rond tot begin juni 2025. De meest recente inschatting van de ruimtevraag (geconcretiseerd aan Ontwerptafel Powerport op 11 juni 2025) is dat er 60 ha nodig is bij Geertruidenberg, 267 ha voor kabels en leidingen in het Powerport gebied en 400 ha voor uitbreiding van Haven- en Industriegebied Moerdijk. In totaal ruim 700 hectare.

Transitie Landelijk Gebied

Naast Powerport is er sprake van de transitie van het landelijk gebied. Wetten, regels en beleid vanuit Europa, Rijk en provincie maar ook vanuit de markt brengen de landbouw in transitie. Dit betekent een voortdurende en hoge maatschappelijke en politieke druk, met name op de volgende punten:

- De uitstoot van broeikasgassen moet omlaag, wat gepaard gaat met extra kosten. Zo moet er in 2030 zo'n 55% minder CO2 uitstoot zijn ten opzichte van 1990.
- Ook andere emissies zoals van stikstof, nitraat, fijnstof en methaan moeten vanuit wetgeving of beleid omlaag.
- Het beleid wil reductie van chemische gewasbeschermingsmiddelen. De beschikbaarheid van middelen staat onder druk.
- Er is een sterke beperking in de planologische ruimte en veel vergunningen, met name voor de veehouderij, zitten vast of worden niet verleend.

Daarnaast wordt het principe van 'bodem en water sturend' steeds belangrijker: dit betekent dat niet alle gewassen overal meer geteeld kunnen worden.

Los van deze beleidsthema's brengt klimaatverandering weersextremen met zich mee, komen er nieuwe plagen en is er extra druk op de beschikbaarheid van zoet water.

In het beleid van de provincie Noord-Brabant in de Aanpak Landelijk Gebied is opgenomen dat waardevolle landbouwgronden bescherming verdienen.

Aanpak standpuntbepaling

De ontwikkeling van met name Powerport regio Moerdijk bovenop de transitie landelijk gebied levert bedreigingen op voor de toekomstige ontwikkeling van de agrarische sector. De landbouwsector heeft voor de leden in de drie gemeenten een proces opgezet om tot een standpuntbepaling te komen.

Hierbij is in twee sessies met een afvaardiging van circa 25 boeren en tuinders vanuit de deelsectoren glastuinbouw, akkerbouw, melkveehouderij, overige veehouderij en fruit- & boomteelt gesproken over kansen en bedreigingen. Voor elk van de deelsectoren is een eigen perspectief voor 2035 opgesteld. Belangrijk onderdeel daarbij was het nadenken over en formuleren van de benodigde instrumenten of gereedschappen waarmee de agrarische sector de druk van de ontwikkelingen in goede banen zou kunnen leiden.

Dit heeft uiteindelijk een standpunt opgeleverd dat is voorgelegd aan ruim honderd boeren en tuinders uit het gebied.

Bedreigingen

Als belangrijkste bedreigingen voor de toekomst ziet men de volgende punten:

- Grote hectare claim op vruchtbare landbouwgrond.
- Hoge grondprijzen en een waterbed effect door het hele gebied met als gevolg dat het hele gebied jarenlang stil staat.
- Versnippering van de grond van agrarische bedrijven.
- Snijschade van percelen, langjarige structuurschade aan de bodem door kabels en leidingen.
- Plukmade op de kaart als locatie voor Powerport .
- Stikstofruimte nodig voor industrie beperkt stikstofruimte voor de landbouw

Deze lijst is niet limitatief. Nog vele andere bedreigingen zijn benoemd gedurende de werksessies. Bovenstaande zijn als belangrijkste gerangschikt.

Verdieping op standpunt

Perspectief voor 2035-2040

De vijf deelsectoren hebben ieder nagedacht over hun eigen perspectief voor de middellange termijn richting 2035-2040. Dit geeft een beeld waar de sector zelf graag naar toe zou willen bewegen. Daarbij is onderscheid gemaakt in people (mensen, medewerkers en gesprekspartners), planet (milieu, maatschappij en grondstoffen) en profit (markt en verdienmodel) om zo vanuit de breedte zicht te hebben op het perspectief van de land- en tuinbouw.

Op de volgende pagina's is telkens het perspectief voor een deelsector uitgewerkt. Het gaat achtereenvolgens om:

1. **Akkerbouw**
2. **Melkveehouderij**
3. **Glastuinbouw**
4. **Overige veehouderij**
5. **Fruit- en boomteelt**

Akkerbouw

People

Akkerbouwers zorgen voor voldoende, hoogwaardig en veilig voedsel en worden gewaardeerd door de markt en de maatschappij, mede vanwege de schoonheid van het moderne polderlandschap, de gewasdiversiteit en akkerranden.

Planet

De akkerbouwbedrijven zijn goed verkaveld en beschikken over voldoende zoet water. Ze hebben een goede bodemkwaliteit en zijn daar zuinig op. Akkerbouwers werken nauwer samen met de veehouderij op de onderwerpen mest, grondruil en voer en dragen zo bij aan circulariteit, de kwaliteit van de natuur en het vastleggen van CO2. In de akkerbouw wordt een ruime vruchtwisseling toegepast met meer rustgewassen en weerbare planten. Alles is gericht op duurzame teelten waardoor ze met zo weinig mogelijk hulpstoffen kunnen telen met een lage footprint.

Profit

Het produceren van hoogwaardig voedsel is en blijft de basis van het inkomen. Dit vullen akkerbouwers aan met opbrengsten uit duurzame energie en het beheer van het landschap, de natuur en zoet water. Waar mogelijk zetten ze producten regionaal af in korte ketens.

Verdieping op standpunt

Perspectief voor 2035-2040

Melkveehouderij

People

Melkveehouders zorgen voor hoogwaardig en veilig voedsel voor de Noordwest Europese markt. De burger waardeert de schoonheid van het polderlandschap en koeien in de wei. De binding met de maatschappij is groot, mede door recreatieve mogelijkheden op boerenerven.

Planet

Een goede verkaveling met grote huiskavels voor weidegang is essentieel. Veehouders werken nauw samen met de akkerbouw op de onderwerpen mest, grondruil en ruwvoervoorziening. Met mestvergisting, voermanagement en techniek verlagen ze emissies en en het gebruik van kunstmest. Een hoog percentage grasland zorgt voor koolstofvastlegging. Het landschaps- en natuurbeheer is onderdeel van de bedrijfsvoering.

Profit

Het produceren van hoogwaardige zuivel is de basis van het inkomen. Dit wordt aangevuld met opbrengsten uit agrarisch natuurbeheer en weidepremie. Er is betaalde natuur- en watercompensatie van Powerport op randen en lage percelen van eigen grond. Schaalgroei en automatisering blijven nodig en dragen bij aan een lage kostprijs. De productie van groen gas en korte ketens leveren neveninkomsten.

Glastuinbouw

People

De glastuinbouw levert gezondheids- en genotsproducten voor de Noordwest Europese markt en zorgt voor veel en diverse werkgelegenheid op de bedrijven en in de keten. Een uitstekende kwaliteit van de huisvesting zorgt voor binding van personeel.

Planet

In 2040 produceert de glastuinbouw volledig klimaatneutraal en in een gesloten kringloop. Inzake gewasbescherming is de glastuinbouw onderweg naar volledig biologisch, meer door markt dan de Wet gestuurd. Regelmatige herstructurering zorgt voor grotere en goed gevormde bedrijven. De markt en energieuitwisseling met Powerport vraagt om groei van deze sector. Er vindt optimaal watermanagement plaats door recirculatie en regenwateropslag in bassins.

Profit

Het produceren van hoogwaardige groenten en planten is de basis van het inkomen. Dit wordt aangevuld met opbrengsten uit energiemanagement (CO_2, WKK, restwarmte, netbalans). Schaalgroei per bedrijf vindt plaats door automatisering en de inzet van Europese arbeidsmigranten. Extra toegevoegde waarde wordt gecreëerd met zelf sorteren en verpakken. De glastuinbouw heeft een krachtige economische positie door de hoogste toegevoegde waarde per m2.

Verdieping op standpunt

Overige Veehouderij

People

Varkens-, kippen- en overige vleesveehouders hebben een goede relatie met de directe omgeving en een positief imago in de maatschappij. Ze vervullen een waardevolle rol in de circulaire economie door reststromen op te waarderen naar veilig, hoogwaardig en betaalbaar voedsel.

Planet

De veehouders produceren op duurzame locaties met een stabiele veestapel in deze regio. De blijvers kunnen met rechten van stoppers een gezonde schaalvergroting realiseren, waarbij ze investeren in de nieuwste inzichten rondom dierwelzijn en emissiereductie. Ze hebben daarvoor planologische ruimte en vergunningen nodig. De geproduceerde mest houdt akkers vruchtbaar. Een deel van het veevoer wordt geteeld als rustgewas van akkerbouwers.

Profit

Varkens-, kippen- en overige veehouders produceren in vaste en betrouwbare ketens met bestendige contracten voor de kritische Noordwest Europese markt, zodat investeringen in maatschappelijke opgaven via de markt terug worden verdiend. Het produceren van groen gas is een aanvullend verdienmodel.

Fruit- en Boomteelt

People

Deze sector dankt haar positief imago aan bloeiende fruitbomen in een aantrekkelijk polderlandschap waarin ze Europa van veilig, gezond en hoogwaardig fruit voorzien. Er is een uitstekende sociale relatie met de directe omgeving onder andere door het bieden van onderdak aan de bouw van carnavalswagens en andere dorpsevenementen. Fruittelers bieden goede huisvesting en werkplekken aan seizoenarbeiders.

Planet

Fruit- en boomtelers koesteren de bodem die tot de beste ter wereld behoort. Het polderlandschap is fijnmazig dooraderd met sloten en bloeiende randen als multifunctionele zoetwaterberging en basis voor biodiversiteit met natuurlijke bestuivers. Men gebruikt de kracht van de natuur, weerbare rassen én de modernste technieken om minimaal gebruik van gewasbeschermingsmiddelen te realiseren, zodat de echt noodzakelijke middelen behouden blijven.

Profit

Boom- en fruittelers bieden werkgelegenheid en verdienen inkomens door hoogwaardig voedsel aan te bieden aan de kapitaalkrachtige Noordwest Europese markt. Ze zijn ingebed in internationaal opererende ketens van verpakken, koelen en verwerken en benutten in toenemende mate kansen voor lokale afzet via boerderijwinkels en korte ketens.

Verdieping op standpunt

Gereedschappen die wij nodig hebben

Om de perspectieven te kunnen bereiken in relatie tot de lopende landbouwtransitie en de nieuwe Powerport ontwikkelingen heeft de sector grondig nagedacht over wat daar voor nodig is. Ze heeft gereedschappen geformuleerd en met de achterban besproken, wat geleid heeft tot vijf soorten gereedschap die allen van min of meer gelijk belang zijn. De opsomming binnen de soorten gereedschappen is op volgorde van belangrijkheid weergegeven.

- **Participatie**
- **Landbouwstructuur**
- **Ruimtelijke Ordening**
- **Diensten voor maatschappij en milieu**
- **Financiële gereedschappen**

Participatie

Aan de wens om snel duidelijkheid te hebben over areaal en locatie van claims lijkt vooralsnog gehoor te worden gegeven. De landbouw is tevreden met haar aanwezigheid aan de Ontwerptafel Powerport zodat ze kennis kan inbrengen. Dit blijft belangrijk gedurende het proces, omdat stilstand gelijk staat aan achteruitgang. Door de transitie van het landelijk gebied wacht de landbouw al te lang op de overheid.

Met keukentafelgesprekken wordt vanuit de basis aan draagvlak voor maatregelen gebouwd. Oog voor ontwikkelingswensen, opvolging en investeringsmomenten in de tijd is nodig. De suggestie is gedaan om een campagne op te zetten met onder andere educatie van de jeugd om de waardering van de voedselproductie in het juiste perspectief te zetten ten opzichte van de energie- en circulaire bedrijvigheid.

Landbouwstructuur

Het glastuinbouwgebied Plukmade dient te worden geherstructureerd om open plekken en stoppende tuinders toe te voegen aan vergrotende blijvers. In de grondgebonden sectoren is een projectmatige vrijwillige herverkaveling noodzakelijk met maatwerk voor getroffen agrarische bedrijven en een ruim gebied daaromheen. Tevens vraagt de land- en tuinbouw in het gebied vraagt om een verdere optimalisatie van het waterbeheer. De verwerking en opslag van mest en het behoud en verbetering van de bereikbaarheid worden in mindere mate genoemd.

Ruimtelijke Ordening

Optimaal zuinig ruimtegebruik op Powerport is noodzakelijk zodat zo veel mogelijk waardevolle landbouwgrond behouden blijft. Uitgangspunt moet zijn dat Powerport alleen ruimte biedt voor bedrijvigheid die elders niet mogelijk is en dat een lange termijn visie dit borgt. Als de ruimtelijke ordening, vergunningen en milieu-effectrapportages samen zorgen dat de Powerport gerealiseerd kan worden, moeten de PAS-melders in onze regio ook meteen gelegaliseerd kunnen worden.

Verdieping op standpunt

Gereedschappen die wij nodig hebben

Er dient een ruimhartige ruimtelijke ordening gevoerd te worden richting de agrarische sector waarbij ruimte ontstaat om verplaatsers, direct of indirect door Powerport geraakt, nieuw te laten vestigen. Op erven van blijvers moet men kunnen koelen, bewaren, sorteren en verpakken. Een gezonde bedrijfsgroei en nieuwe ontwikkelingen zoals mestvergisters dienen mogelijk te zijn. Als dit past bij de ondernemer is ook ruimte nodig voor verbreding van de bedrijfsvoering.

Diensten voor maatschappij en milieu

De waarde die de land- en tuinbouw heeft voor de maatschappij en het milieu zijn momenteel niet in rekening te brengen. Daarom is een vanuit de Powerport te vullen fonds voor bepaalde diensten daarvoor nodig. Denk aan projecten met een ruimer bouwplan, extensivering en meer rustgewassen.

Directe natuurcompensatie als gevolg van de realisatie van Powerport kan in de vorm van erfbeplanting, slootkanten, overhoeken, op slechtere percelen en op akkerranden worden uitgevoerd. Als gelden voor waardedaling, inrichting en beheer vanuit de Powerport komen, zorgt de sector voor de rest. Deze stroken hebben tevens een positief effect op geldstromen die vanuit het Europees gemeenschappelijk landbouwbeleid naar de sector vloeien, wat het draagvlak in de sector vergroot.

Met een regionaal te financieren vergoeding voor CO2-vastlegging in gewassen en bodem, welke wordt gefinancierd vanuit de industrie, snijdt het mes aan twee kanten: de industrie krijgt een licence to produce voor CO2 en voor de landbouw is het een onderdeel van het verdienmodel. Er kan op dit onderwerp worden doorgeborduurd op ervaringen met 'Carbon Farming'.

Het klimaat vraagt om meer ruimte in het watersysteem voor het opvangen van piekbuien en langere perioden van droogte, samen met het bergen van zoet water. De natuur- en watercompensatie moet daarom slim ingepast worden en kan dan meerdere doelen dienen.

Precisielandbouw met GPS, drones en robots maakt schaalvergroting mogelijk en verlaagt het gebruikt van gewasbeschermingsmiddelen en kunstmest. Dit financieel stimuleren vanuit en samenwerken hierin met Powerport zorgt voor een blijvende relatie en borging van kennis.

Financiële gereedschappen

Om zowel ruimte te besparen als langjarige structuurschade van de beste bodems te voorkomen dient geïnvesteerd te worden in de agrarisch meest vriendelijkste methode voor de aanleg van kabels en leidingen zoals boren, omleiden en het combineren van tracés met wegen, dijken en wateren. Om draagvlak voor kabels- en leidingen te krijgen zijn naast opstalrechten nieuwe vormen nodig zoals erfpacht of aandeelhouderschap van agrariërs.

Een sterke stoppers- en verplaatsingsregeling zorgt voor schuifruimte in het gebied voor bedrijven die in de knel komen of door willen ontwikkelen. Bedrijven die uit de landbouw gaan hebben meer herinvesteringsmogelijkheden nodig.

Standpunt van de landbouw

Faire, heldere voorwaarden

Onze sector wil niet aan de zijlijn staan. We nemen een proactieve houding aan, leveren kennis, denken mee en zijn al vertegenwoordigd aan de bestuurlijke ontwerptafel. Maar wij stellen stevige, heldere voorwaarden:

A Strategische structuurontwikkeling: wij staan er op dat ook na voltooiing van de Powerport de agrarische sector zijn positie in het gebied behoudt en zijn maatschappelijke opdracht kan blijven vervullen:

- **De ruimteclaim en ingebruikname van agrarische gronden moet uiterst efficiënt en transparant gebeuren.** Projecten mogen alleen op agrarisch land tot uitvoer komen als er aantoonbaar en uitlegbaar géén alternatief is. Bedrijven zonder enige relatie tot de energietransitie moeten bewogen en geholpen worden hun activiteiten te verplaatsen.
- Het aanstellen en voor onbepaalde tijd aanhouden van **een agrarisch omgevingsmanager,** die het vertrouwen heeft van agrariërs. Deze is cruciaal in dit proces waar vertrouwen in de overheid niet vanzelfsprekend is.

B Slimme keuzes in het gebied moeten dit strategische principe praktisch mogelijk maken:

- **Verbindingen (leidingen, kabels) moeten 'landbouwvriendelijk' worden aangelegd** om de structuur van de bodem zo min mogelijk aan te tasten. Kies zo veel als mogelijk voor een bundeling van en een combinatie met bestaande lijnelementen in het landschap. Verder gaat de voorkeur sterk uit naar boren in plaats van graven bij ondergrondse leidingen. Dat kan op de korte termijn duurder zijn, maar op de langere termijn veel schade voorkomen.
- **Water- en natuurcompensatie moet bij voorkeur binnen het bedrijvencomplex gebeuren. Valt het binnen het agrarisch gebied dan kan het via agrarisch natuurbeheer** met uiteraard dekkende vergoedingen via langjarige contracten.
- Er kan **geen nieuwe natuurontwikkeling** plaatsvinden zonder overleg met ons. De inzet daarbij is dat vruchtbare agrarische grond behouden blijft.
  Daar waar mogelijk zullen we natuurlijk verbinden zoeken en leggen met natuurbeheer en -onderhoud.
  Voor het leveren en uitbreiden van ecosysteemdiensten moeten agrariërs een marktconforme vergoeding krijgen.

Standpunt van de landbouw

Faire, heldere voorwaarden

C Ruimhartige compensatie voor grondgebruik en -verlies:

- Het hele agrarisch gebied moet **optimaal heringericht** worden. Agrarisch ondernemerschap en een hoogwaardige voedselproductie moeten onlosmakelijk onderdeel worden van PowerPort regio Moerdijk.
- Onze agrariërs willen goede, werkbare bedrijfsmiddelen terug voor de ruimte die zij afstaan. **Structuurversterking** is noodzakelijk. De resterende landbouwgronden moeten van uitstekende kwaliteit zijn en ruimte bieden aan ondernemerschap. In dat licht pleiten wij voor het instellen van **een landbouwfonds.**
- Gereserveerde, **geoormerkte fondsen** moeten direct toegewezen worden aan de ontwikkeling van de agrarische sector binnen Powerport regio Moerdijk. Dat is een keiharde voorwaarde voor ons. Daar willen wij op voorhand duidelijkheid over. De regie op dit proces ligt bij de Ontwerptafel.

- Daarnaast zijn voor ons essentieel:
  - Het prioritair scheppen van **stikstofruimte** voor onze bedrijven.
  - **Investeren in bodem, water en biodiversiteit**
  - Een **stoppers- en verplaatsingsregeling**
  - **Modern landinrichtingsbeleid**

- Los van het recht van opstal willen wij een **gebruiksvergoeding** i.p.v. een schadevergoeding voor kabels en leidingen.

D We willen mèt elkaar praten en niet òver elkaar. Om een vertrouwensrelatie te ontwikkelen, is de rol de agrarisch omgevingsmanager daarbij cruciaal. Het is belangrijk dat alle overheden binnen de Ontwerptafel diens rol erkennen en benutten.

- **Participatie** is voor ons meer dan alleen 'meepraten'. Wij spreken liever van **co-creatie,** waarbij onze wensen en adviezen nadrukkelijk worden besproken en afgewogen. Bij dergelijke gesprekken willen we aan tafel zitten.
- De **communicatie moet op alle niveaus open, eerlijk en wederkerig** zijn. Zeker als agrarische grond vergraven moet worden, staat de sector er op op voorhand hierover duidelijke afspraken te maken, tot op het niveau van de (onder)aannemer.

Draagvlak en urgentie

De ZLTO-afdelingen Moerdijk en Amerstreek hebben een hoge ledengraad in alle agrarische sectoren. Ons standpunt, zoals hier verwoord, is nadrukkelijk niet incidenteel of individueel. Het is opgesteld in overleg met 25 agrariërs uit het gebied en getoetst bij meer dan honderd ondernemers. Het draagvlak voor onze positie is groot. Snelheid en duidelijkheid vinden we cruciaal. Jarenlange procedures zouden fnuikend zijn voor het draagvlak.
Agrariërs hebben zorgen over stijgende grondprijzen, snij- en structuurschade door de aanleg van kabels en leidingen, de aanhoudende onduidelijkheid over de stikstofproblematiek en een onzeker toekomstperspectief. Ook zij snappen de enorme opdracht die voor ons ligt. Stilstand is geen optie, overhaaste besluiten zonder regie en afstemming evenmin. Leden vinden dat de regie in handen moet zijn van de overheid, in nauwe afstemming met de agrarische sector.

Dus: samenwerken aan balans

De energietransitie is van evident nationaal belang. De land- en tuinbouw is van vitaal belang voor voedselzekerheid, landschap, biodiversiteit en leefbaarheid. Alleen in samenwerking en met oog voor wederkerigheid kunnen we een toekomstbestendige balans vinden. De agrarische sector biedt perspectief, gereedschappen, kennis en bereidheid tot samenwerking aan. Voorwaarde is wel dat er serieus rekening wordt gehouden met onze bijdrage, belangen en de duidelijke grenzen die wij stellen. Daaraan zullen we nimmer laten tornen.

Colofon

Deze standpuntbepaling is gemaakt in opdracht van de ZLTO afdelingen Moerdijk en Amerstreek en is opgesteld in de periode april tot en met juni 2025.

De inhoud is in de basis opgesteld door 25 boeren en tuinders uit de gemeenten Moerdijk, Drimmelen en Geertruidenberg in twee werksessies in april en mei 2025. Zij is voorgelegd aan alle boeren en tuinders in juni 2025.

Het proces en de uitwerking is begeleid door de bureaus Optifield (Stan Gloudemans en Erik van Wijk) en ROM3D (Gabi Stoffelen, Willem Rienks, Elise Stegehuis en Jaro Janszen). De vormgeving is gedaan door Myrthe van Heek en Jaro Janszen.

Zij hebben gedurende het project nauw samengewerkt met een kerngroep vanuit de agrarische sector en de gemeenten in de personen van Yvon van Nieuwenhuijzen, Ruud Taks, Angelique Huijben-Pijnenburg, Patrick van de Rijdt, Erik Martens, Monique Oostvogels en Wim van Oosterhout.

De gemeenten Moerdijk, Drimmelen en Geertruidenberg hebben de standpuntbepaling financieel mede mogelijk gemaakt.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Ruud Taks en/of Yvon van

1. Tevreden met ontwikkelingen Powerportregio

- In juni 2024 hebben Rijk en regio besloten om 1.000 hectaren toe te wijzen in de Powerportregio, in totaal 40 opgaven voor de regio. Ruimtevraag is groter dan het aanbod, waardoor er +- 700 hectaren extra gerealiseerd moet gaan worden.
- Noodzakelijk voor energie-infrastructuur, kabeltracés en de groei en verduurzaming van haven en industrie. Grote gevolgen voor economie, leefomgeving en ruimtelijke ordening.
- Het belang van de ontwikkelingen in de Powerportregio kan niet worden onderschat. De ontwikkelingen zijn cruciaal voor de energietransitie, verduurzaming en dragen bij aan het oplossen van het groeiend ruimtetekort van het bedrijfsleven.
- Het ruimtetekort voor het bedrijfsleven in de regio West-Brabant is groot: 319 ha – 502 ha (2022 t/m 2040) (bron: Stec Groep). Investeringen in nieuwe bedrijventerreinen zijn, mede vanwege NIMBY, zeer beperkt. Uitbreidingen van ruimte voor economie in de Powerportregio zijn noodzakelijk.
- De regio (West-)Brabant is gebaat bij een sterke onafhankelijke energievoorziening.
- Integraal en eenduidig beleid is cruciaal voor alle belanghebbenden. Werk aan een participatieproces waarbij ook het bedrijfsleven een rol krijgt.
- Kortom: VNO-NCW Brabant Zeeland steunt de Powerport plannen

2. Oplossen knelpunten bestaande wet- en regelgeving cruciaal voor uitwerking plannen

- De energie-intensieve industrie heroverweegt haar toekomst in Nederland door hoge energiekosten, netcongestie, de stikstofimpasse en trage vergunningprocedures. Dit zet het vestigingsklimaat zwaar onder druk.
- Zonder beleidsaanpassingen dreigt dit gevolgen te hebben voor bestaande industrieclusters zoals Moerdijk — met name gezien de grote rol van Shell.
- Industriële investeringen zijn vrijwel altijd gekoppeld aan verduurzamingsinitiatieven.
- De belangrijkste knelpunten zijn:
  - Hoge energie- en netwerkkosten
  - Beperkingen vanuit de Wet Natuur (stikstof) en de Kaderrichtlijn Water (KRW)
  - Traagheid omgevingsvergunningverlening
  - Beperkingen in geluidruimte Moerdijk
  - Financiële zekerheidsstelling
- Concluderend: er zijn grote knelpunten op het punt van het vestigingsklimaat die dringend opgelost dienen te worden

3. Criculaire economie is gebaat bij de Powerportplannen

- Focus op bedrijven die een actieve bijdrage leveren aan de verduurzaming en de leefbaarheid in de regio West-Brabant. De regio dient, mede doormiddel van het op orde brengen van de vergunningverlening, aantrekkelijk te zijn voor deze bedrijven.
- Bedrijven die investeren en uitbreiden in de regio moeten ook investeren in een gezonde arbeidsmarkt. Dit kan mede door ook de kenniscomponent van het bedrijfsleven te laten landen in de Powerportregio/West-Brabant.
- Locaties met waterverbinding of een multimodale ontsluiting moeten worden gereserveerd voor bedrijven die daadwerkelijk gebruikmaken van deze specifieke verbindingen.
- Moerdijk is in staat een bijdrage te leveren aan de schaalsprong van onze circulaire economie.

4. Randvoorwaarden voor geslaagde uitwerking

- Het (nieuwe) bedrijfsleven moet een actieve bijdrage leveren aan de leefbaarheid van de regio.
- Investeringen in goede bereikbaarheid (weg, water en spoor) zijn cruciaal om de leefbaarheid in stand te houden.
- Investeringen in hoogwaardig openbaar vervoer om de Powerportregio te verbinden met andere regio's.
- Maak de bestaande bestemmingsplannen future-proof en verkort vergunningprocedures.
- Goede elektriciteits- en energie-infrastructuur is noodzakelijk voor de regio (leidingen, HS-station, aanlanding wind op zee, waterstof en CO_2). Verken mogelijkheden voor de ontwikkeling van een energiehub.
- West-Brabant investeert fors in de woningbouwopgave. Hierbij dient voldoende aandacht te zijn voor de relatie tussen wonen en werken. Het ruimtetekort voor het bedrijfsleven is hoog, mede omdat de regio hoofdzakelijk investeert in woningbouw. De Powerportregio kan voorzien in de groei van het aantal arbeidsplaatsen voor de regio West-Brabant.

Deze visie is een dynamisch document dat wordt bijgewerkt bij nieuwe ontwikkelingen.

5. Ruimte creëren op en rond Moerdijk

- Maak intensiever gebruik van de bestaande ruimte door:
  - Bedrijventerreinen te verdichten waar mogelijk.
  - De juiste bedrijven toe te wijzen aan geschikte locaties.
  - De hoogte in te bouwen waar mogelijk.
- Dit vergt aanpassing en flexibiliteit in de bestaande bestemmingsplannen.
- Bij uitbreiding van het bedrijventerrein zijn er twee wenselijke richtingen:
  - Circulaire bedrijven aan het water (af- en aanvoer van goederen).
  - Energie infrastructuur aansluitend aan bestaande infrastructuur.
- Bij voorkeur ontwikkelt Moerdijk zich tot één aaneengesloten gebied.
- Geluidsruimte vormt een dominante factor bij de uitbreiding. Onderzoek waar de meeste geluidsruimte beschikbaar is en geef deze locaties prioriteit.

6. Tot slot

- Powerport biedt een unieke kans om Moerdijk een nieuwe economische en industriële impuls te geven.
- Verbindt meerdere doelen: verduurzaming van de industrie, stimulering van circulaire economie, uitbreiding van industriële groeiruimte, versterking van kennisintensieve bedrijvigheid en extra werkgelegenheid voor de groeiende regio West-Brabant.
- Moerdijk kan hiermee zijn aanjaagfunctie voor West-Brabant behouden en versterken. De toekomst van de woonkern Moerdijk vraagt daarbij de aandacht.
- Het uiteindelijke succes van Powerport hangt af van een beter vestigingsklimaat; huidige knelpunten en onzekerheden dienen te worden weggenomen.

Deze visie is een dynamisch document dat wordt bijgewerkt bij nieuwe ontwikkelingen.

CON
NECT
ING
YOU

PORT OF MOERDIJK EN POWERPORT: RUIMTE VOOR GROENE GROEI

VISIEDOCUMENT HAVENBEDRIJF MOERDIJK

PORT OF MOERDIJK

15 OKTOBER 2023

PORT OF MOERDIJK EN POWERPORT: RUIMTE VOOR GROENE GROEI

Wat betekent de ruimtevraag vanuit Powerport regio Moerdijk voor het haven- en industrieterrein? Is het mogelijk om een deel van de Powerport-ontwikkelingen een plek te geven binnen het bestaande haven- en industrieterrein? Wat zijn de voorwaarden bij die inbreiding c.q. herstructurering? Of is het logischer om ruimte te vinden door uitbreiding van het haven- en industrieterrein? In welke richting en wat zijn dan de voorwaarden?

Dat is, concreet vertaald, de vraag die het Bestuurlijk Overleg Leefomgeving (BOL) heeft voorgelegd aan Havenbedrijf Moerdijk.

Rijk en Regio constateren dat de ruimtevraag van de Powerport regio Moerdijk ook bij een minimaal pakket van onafwendbare en zeer aannemelijke ontwikkelingen niet past binnen de bestaande (milieu)ruimte van het haven- en industrieterrein van Moerdijk en Amercentrale-terrein in Geertruidenberg en besluiten daarom om –naast maximale inzet op inbreiding en herstructurering - het haven- en industriecluster van Moerdijk en het Amercentrale-terrein in Geertruidenberg strategisch uit te breiden.

Havenbedrijf Moerdijk is verzocht om in het kader van het participatieproces zijn visie te geven op het genoemde besluit en aan te geven welke randvoorwaarden en condities van belang zijn met het oog op de beoogde inbreiding/herstructurering dan wel uitbreiding van het haven- en industrieterrein.

In de visie van Havenbedrijf Moerdijk is uitbreiding van het haven- en industrieterrein in oostelijke richting de meest logische oplossing.

A. RICHTINGGEVENDE ONTWIKKELINGEN

Aan de visie van het havenbedrijf op de aan Powerport gerelateerde ruimtevraag liggen drie richtinggevende ontwikkelingen ten grondslag:

1. De grondstoffentransitie
2. De energietransitie
3. De ontwikkeling van Port of Moerdijk

Zowel de grondstoffentransitie als de energietransitie hebben een belangrijke impact op het huidige en toekomstige Port of Moerdijk. De invloed van de energietransitie is nu al merkbaar en zichtbaar. Die van de grondstoffentransitie, ofwel transitie naar een circulaire economie, is dat ook maar is naar de toekomst toe nog ingrijpender.

Strategisch economisch belang
De grondstoffentransitie en energietransitie zijn ook in strategisch economisch opzicht van belang voor Nederland en Europa. Beide transities dragen immers bij aan minder afhankelijkheid van de rest van de wereld op het gebied van energie en grondstoffen. Het succes van genoemde transities bepaalt mede de mate van economische autonomie.

1. DE GRONDSTOFFENTRANSITIE

Naast logistiek is de chemische industrie de belangrijkste sector op Port of Moerdijk. In de industrie vindt momenteel, conform nut en noodzaak, een enorme verduurzamingsslag plaats. Steeds meer bedrijven streven ernaar om circulair te gaan opereren door over te schakelen op een ander (lees: groener) gebruik van grondstoffen. Met als gevolg dat andere grondstoffen nodig zijn en vaak ook grotere en dikkere volumes daarvan. Bij Port of Moerdijk komen die grondstoffen nu nog deels van recyclingbedrijven, die op het haven- en industrieterrein goed vertegenwoordigd zijn. Maar er zal in toenemende mate behoefte zijn aan grondstoffen die van elders moeten worden aangevoerd. Tegelijk zullen de recyclingbedrijven op Moerdijk zich verder ontwikkelen richting circulaire industrie en hun grondstoffen ook exporteren naar het Nederlandse en Europese achterland.

Europees beleid

De overschakeling naar circulaire industrie, zoals we deze ontwikkeling noemen, staat niet op zichzelf. Het is Europees beleid (European Circular Economy Act) om de transitie naar een circulaire economie te versnellen en op die manier de economische concurrentiekracht van Europa te versterken. Ook in Nederland wordt de circulaire chemie 'een essentiële motor van de industrie' genoemd. Chemische bedrijven vormen een belangrijke schakel in uiteenlopende ketens: chemie levert de grondstoffen voor tal van bedrijven en voor producten die we dagelijks gebruiken. Port of Moerdijk kent steeds meer voorbeelden van bedrijven die hun rol pakken in die grondstoffentransitie. Zo zijn er bedrijven die emissiearm cement produceren of kritische grondstoffen zoals metaal herwinnen uit elektronische apparatuur. Deze bedrijven zijn, mét Shell Moerdijk, de huidige kernspelers in de grondstoffentransitie. Shell Moerdijk, de grootste werkgever in ons gebied (geen raffinaderij maar een echte basischemie), heeft met de pyrolyse-olie upgrader recent enorm geïnvesteerd in het moderniseren en verduurzamen van de krakers: het bedrijf haalt hiermee grondstoffen uit afvalplastics. Ook de verdere chemiesector beschouwt Port of Moerdijk als een aantrekkelijke vestigingsplaats. Zo geeft een onderneming als LyondellBasell, dat onlangs aankondigde zijn fabriek in Rotterdam te sluiten, aan Port of Moerdijk te beschouwen als 'de flagship plant' voor haar bedrijf.

Meer ruimte nodig

De circulaire economie is geen aparte sector, maar een transitie van de héle economie. Het in september van dit jaar verschenen rapport van Stec Group en CE Delft, dat als bouwsteen geldt voor de onlangs door het kabinet gepresenteerde Nota Ruimte, geeft aan dat de circulaire economie meer ruimte zal claimen op bedrijventerreinen. Circulaire activiteiten vragen om extra ruimte; bijvoorbeeld voor opslag, retourlogistiek, demontage en bewerking om waarde van materialen en producten te behouden of terug te winnen. De ruimtelijke impact op bedrijventerreinen is aanzienlijk. Vooral terreinen met een hoge milieucategorie en watergebonden locaties zijn schaars én strategisch cruciaal voor de circulaire economie. Deze transitie is zowel een economische als maatschappelijke opgave.

2. DE ENERGIETRANSITIE

De energietransitie krijgt al enkele jaren zijn beslag op Port of Moerdijk. De industrie is volop aan het verduurzamen, waarbij steeds meer bedrijven overschakelen op elektrificatie van hun processen. Helaas staat door de opgetreden netcongestie inmiddels een groot aantal bedrijven op Port of Moerdijk hiervoor in de wacht. Waar mogelijk slaan bedrijven, samen met het havenbedrijf, de handen ineen door werk te maken van een slimme tussentijdse oplossing in de vorm van een gezamenlijke Smart Energy Hub. Maar dit neemt de enorme vraag naar ruimte op het stroomnet niet weg. Die vraag neemt alleen nog maar verder toe, wanneer in de nabije toekomst bedrijven

neerstrijken op de nog 80 hectare uitgeefbare grond van Port of Moerdijk. Niet voor niets beschouwen we de komst van een nieuw 380kV hoogspanningsstation als levensader voor de verdere verduurzaming van de industrie. Een levensader die bijdraagt aan de vermindering van CO_2-uitstoot én als brandstof dient voor de Brabantse economiemotor die Port of Moerdijk is. Een spoedige locatiekeuze en realisatie van het nieuwe hoogspanningsstation is dan ook noodzakelijk.

3. DE ONTWIKKELING VAN PORT OF MOERDIJK

Port of Moerdijk is een zeehaven van nationaal belang en kent een sterke vertegenwoordiging van toonaangevende industriële en logistieke bedrijven die opereren in internationale ketens. Met ruim 400 bedrijven en een werkgelegenheidsbijdrage van meer dan 20.000 directe en indirecte banen is Port of Moerdijk een belangrijke motor van de Brabantse en Nederlandse economie. Port of Moerdijk is van steeds grotere betekenis als Europese shortsea haven, wordt al vele jaren gezien als een Top 3 logistieke hotspot van Nederland en is een knooppunt van vitale infrastructuur. Met de haven gebonden logistiek worden niet alleen de bedrijven van het haven- en industrieterrein bediend, maar ook en vooral het Nederlandse en Europese achterland. Er is zowel bulk als container op- en overslag, mede gerelateerd aan warehousing. Met een zeehaven, nationale en internationale spoor- en binnenvaartverbindingen, buisleidingentransport en directe ligging aan het (inter)nationale wegennetwerk is Port of Moerdijk van grote multimodale betekenis. Dankzij de aanwezigheid van spoor en water kan stevig worden ingezet op modal shift en daarmee op verduurzaming van de logistiek. De multimodale bereikbaarheid draagt in belangrijke mate bij aan de internationale positie en betekenis van Port of Moerdijk.

De meest logische plek voor verduurzaming

Volgens het Nationaal Programma 'Ruimte voor economie' vervullen de Nederlandse zeehavens een cruciale rol in de energietransitie en grondstoffentransitie. Ze spelen een belangrijke rol in de circulaire economie, bijvoorbeeld door het verwerken van afvalstoffen tot nieuwe grondstoffen en door de aanvoer van circulaire materialen. Net als in de andere zeehavens zijn veel van de op Port of Moerdijk gevestigde bedrijven aanjagers in genoemde transities. Voor de realisatie van de ambities van deze bedrijven, de doorontwikkeling van de economie en de autonome groei is fysieke ruimte nodig. Dit wordt onderschreven in het in juni van dit jaar verschenen rapport 'Nationale prognose ruimtebehoefte industrieclusters', dat door het kabinet aan de Tweede Kamer is aangeboden. Uit dit rapport blijkt dat er tot 2050 in Moerdijk een tekort aan ruimte wordt berekend.

Nieuwe dynamiek vraagt om meer ruimte

Het is met name de grondstoffentransitie die zorgt voor een nieuwe dynamiek in de zeehavens. Die ontwikkeling is ook voelbaar op Port of Moerdijk. De groei van de circulaire chemie wordt behalve door nationaal en internationaal economisch beleid ook ingegeven door een toenemende vraag naar circulaire producten: we gaan naar een hogere recyclinggraad. Ook voorziet de sector in kritische grondstoffen, waarvan het maar de vraag is of die in de toekomst nog vanuit elders (bijv. metalen uit China) beschikbaar blijven. Een groeiende circulaire chemie leidt tot meer activiteiten, waarvoor fysieke ruimte nodig is. Ook waar het gaat om de toenemende vervoersstromen: er zal zonder meer sprake zijn van een groei van transportvolumes via water en spoor en een toename van spoor- en watergebonden activiteiten.

Havenbedrijf Moerdijk heeft de verwachting dat Port of Moerdijk ook in de toekomst hetzelfde economisch profiel zal hebben als nu, dus chemische industrie en logistiek. Wel zal sprake zijn van verduurzaming van deze sectoren, waarbij vooral de chemische industrie en recyclebedrijven steeds vaker ketenpartners zullen zijn en de (bulk)logistiek hierdoor eveneens zal groeien.

Port of Moerdijk biedt die ruimte
Het havenbedrijf laat de (inter)nationale vraag naar ruimte voor circulaire chemie niet onbeantwoord. Op Industrial Park Moerdijk is dertig hectare uitgeefbare grond gereserveerd gehouden voor deze sector; vooral bedoeld voor bedrijven die het liefst cohesie met elkaar aan de dag leggen. Door bijvoorbeeld energie, grondstoffen of diensten aan elkaar te leveren. De focus ligt op bedrijven die uit afvalstoffen nieuwe grondstoffen produceren, op bedrijven die zich toeleggen op biobased chemie en op bedrijven die specialist zijn in het herwinnen van kritische grondstoffen. Port of Moerdijk heeft chemische bedrijven alles te bieden wat voor de sector van wezensbelang is: vestigingslocaties in de hoogste milieucategorie, ligging aan het water -ook van belang voor het gebruik van koelwater- en een multimodaal netwerk voor het vervoer van grondstoffen. Last but not least biedt Port of Moerdijk chemische bedrijven een stevig netwerk. Gelet op de ketenpositie van de chemie en de verbondenheid tussen circulaire chemie en recyclingbedrijven is zo'n netwerk van groot belang.

Kortom, Port of Moerdijk is als vestigingslocatie bij uitstek geschikt voor bedrijven die willen vergroenen en die zowel in hun processen als in hun aan- en afvoermogelijkheden maximaal gefaciliteerd willen worden.

B. RUIMTEVRAAG POWERPORT: DE MEEST LOGISCHE OPLOSSING

Wat is, gegeven de geschetste ontwikkelingen, de meest logische oplossing voor de ruimtevraag vanuit Powerport regio Moerdijk?

INBREIDING/HERSTRUCTURERING VAN HET ZEEHAVEN- EN INDUSTRIETERREIN

Vraag 1: Wordt de Powerport-ruimtevraag gevonden door Inbreiding/herstructurering van het bestaande zeehaven- en industrieterrein?

De hoeveelheid uitgeefbare grond van Port of Moerdijk beslaat momenteel 80 hectare (inclusief de voor de circulaire chemie bestemde 30 hectare). Deze gronden zijn primair bedoeld voor de vestiging en/of uitbreiding van bedrijven. Extra ruimte kan mogelijk worden gevonden door herontwikkeling. Het havenbedrijf moet in dat geval actief gronden verwerven. De hiervoor vereiste investeringsgelden zijn momenteel niet voorhanden. Bovendien moeten deze gronden qua maatvoering voldoen aan de ruimtevraag en moeten ze maximaal worden benut.

Het is in theorie ook denkbaar dat door middel van herstructurering ruimte wordt gevonden door een bedrijf, dat ook buiten Port of Moerdijk succesvol kan functioneren, uit te kopen en te verplaatsen. Het havenbedrijf heeft niet de financiële ruimte voor een dergelijke constructie. Verder geldt ook hier dat de verworven gronden qua maatvoering moeten voldoen aan de ruimtevraag en maximaal benut moeten worden. Ook heeft het havenbedrijf vanzelfsprekend geen planologisch-juridisch instrumentarium tot zijn beschikking. Hier moet door overheidspartijen in worden voorzien.

Behalve in fysieke ruimte zijn er ook beperkingen in milieuruimte (stikstof, geluid). Elke Powerport-ontwikkeling is immers een extra activiteit waarop het wettelijk instrumentarium van toepassing is.

Antwoord op vraag1:
Inbreiding/herstructurering levert onvoldoende en alleen versnipperde ruimte op. Ook heeft het havenbedrijf geen financiële en publiekrechtelijke ruimte.

UITBREIDING VAN HET ZEEHAVEN- EN INDUSTRIETERREIN

Een andere oplossingsrichting voor de Powerport-ruimtevraag is uitbreiding van het zeehaven- en industrieterrein. Sowieso ligt een dergelijke richting meer voor de hand gelet op de visie van het Rijk op de toekomst van de vijf industrieclusters in Nederland, waarvan Moerdijk samen met Rotterdam er één is. In de recent gepresenteerde Ruimtelijke Economische Visie en Nota Ruimte heeft het kabinet deze clusters aangewezen als 'centra van groene groei'. Het is de bedoeling dat in die clusters in de toekomst meer fysieke en milieuruimte ontstaat voor industriële activiteiten in de circulaire economie. Die ruimte is behalve voor bedrijven ook nodig voor de opslag en het vervoer van grondstoffen en voor energie-infrastructuur.

Vraag 2: Wordt de Powerport-ruimtevraag gevonden door uitbreiding van Port of Moerdijk en in welke richting moet die uitbreiding dan gestalte krijgen?

Naar verwachting heeft Port of Moerdijk ook in de toekomst hetzelfde economisch profiel als nu; met dezelfde condities voor chemische industrie en logistiek. Dit geldt ook bij uitbreiding van Port of Moerdijk om te voldoen aan de vraag naar ruimte voor groene groei. Dus ruimte voor activiteiten in de circulaire economie: met name bedrijven in de circulaire chemie en de daarbij behorende vervoers- en opslagfaciliteiten. Het huidige Port of Moerdijk beschikt over ruimte voor bedrijven in de hoogste milieucategorie, ligt aan het water -ook belangrijk in verband met koelwater voor bedrijven- en heeft uitstekende multimodale vervoersmogelijkheden: een haven met langskades, binnenvaartverbindingen, spoorverbindingen en buisleidingentransport. Het zijn juist deze condities die de energietransitie en grondstoffentransitie een belangrijke duw in de rug kunnen geven. In het geval van uitbreiding van Port of Moerdijk zal daarom sprake moeten zijn van dezelfde ruimtelijke en facilitaire condities die het huidige haven- en industrieterrein kenmerken.

In het geval van uitbreiding van Port of Moerdijk *in zuidoostelijke richting*, ten zuiden van en aansluitend op Logistiek Park Moerdijk, is er geen langshaven voorhanden en zou de aanleg van een verder landinwaarts gelegen insteekhaven noodzakelijk zijn, hetgeen een complexe en ruimte vragende oplossing zou zijn. Bovendien is er geen spoorverbinding aanwezig. Het op Port of Moerdijk aanwezige spoor zou volledig moeten worden verlegd, wat behalve zeer duur ook erg complex en onlogisch is. Ten slotte is uitbreiding in zuidoostelijke richting niet logisch in verband met het ontbreken van de milieuruimte die nodig is voor de te realiseren activiteiten.

In dat geval van uitbreiding van Port of Moerdijk *in oostelijke richting*, aansluitend aan het huidige haven- en industrieterrein, is het beter mogelijk om die milieuruimte te creëren en een veiligheidszonering aan te houden. Bovendien is dan sprake van ligging aan het water, waardoor bedrijven aan kades kunnen worden gesitueerd én gebruik kunnen maken van koelwater, en is de gewenste spoorinfrastructuur aanwezig. Aansluiten op en doortrekken van de al aanwezige infrastructuur en assets ligt dan voor de hand: wegen, binnenvaart- en spoorverbindingen, buisleidingentransport. Port of Moerdijk kan de rol van belangrijke Europese shortsea haven blijven vervullen. Sterker, bij een toename van activiteiten kan die rol mogelijk nog prominenter worden. Een 'uitgebreid Port of Moerdijk' moet even zeehavenwaardig kunnen blijven en dus over voldoende kadelengte en diepgang beschikken om shortsea schepen te kunnen ontvangen.

Antwoord op vraag 2:
Het vinden van de Powerport-ruimtevraag door uitbreiding van Port of Moerdijk in oostelijke richting is de meest logische oplossing.

C. CONCLUSIE

Havenbedrijf Moerdijk beschouwt het vinden van ruimte voor de Powerport-ontwikkelingen als een economische en maatschappelijke opgave. Sowieso is snelle besluitvorming over de realisatie van een 380kV hoogspanningsstation -als onderdeel van die ontwikkeling- noodzakelijk. Daarmee kan immers de verduurzaming van de huidige industrie op Port of Moerdijk, die nu door de optredende netcongestie wordt vertraagd, een succesvol vervolg krijgen en wordt ook een belangrijke bijdrage geleverd aan de vermindering van CO2-uitstoot en aan klimaatverbetering. Havenbedrijf Moerdijk beschouwt het ook als een belangrijke economische en maatschappelijke opgave om mee te werken aan verdere vergroening van de industrie en meer in het bijzonder aan de vestigings- en vervoersmogelijkheden voor bedrijven die aan die vergroening een belangrijke bijdrage leveren: de circulaire industrie. Met andere woorden: het gaat om groene groei en daarbij gaan de energietransitie en grondstoffentransitie hand in hand. Het uitbreiden van Port of Moerdijk biedt de beste mogelijkheden om beide transities in de praktijk handen en voeten te geven. Daarbij is uitbreiding van het haven- en industrieterrein in oostelijke richting de meest logische oplossing. In dat geval kan maximaal geprofiteerd worden van de condities en omstandigheden, die het huidige Port of Moerdijk al te bieden heeft.

TOT SLOT

De ontwikkeling van Powerport regio Moerdijk en de oplossingen voor het vinden van de daaraan gerelateerde ruimtevraag hebben grote impact voor de omgeving. Het is daarom van belang dat in de verdere besluitvorming de belangen van die omgeving zorgvuldig worden gewogen en er bovenal duidelijkheid gegeven wordt.